

Kritičen premislek o uporabi Rorschachovega testa na sodiščih EU

Igor Areh¹, Fanny Verkampt² & Alfred Allan³

¹University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, Slovenia

²CLLE, Université de Toulouse, CNRS, UT2J, France

³Edith Cowan University, School of Arts and Humanities, Perth, Australia

Povzetek

V sodbi Sodišča Evropske unije *F v Bevándorlási és Állampolgársági Hivatam* (2018) je omenjena problematika sprejemljivosti izvedenskih mnenj, ki so izdelana s pomočjo projekcijskih testov. Sodišče EU je zavzelo stališče, da je sprejemljivo le tisto izvedensko mnenje, »ki je utemeljeno na dovolj zanesljivih metodah in principih, ki izhajajo iz standardov sprejetih v mednarodni znanstveni skupnosti«, pri čemer se sodišče ni izjasnilo kakšni ali kateri so ti standardi. Zaradi takšnega mnenja sodišča je čas, da evropski psihologi določijo standarde, ki bi se morali uporabiti pri odločanju o tem, kateri test je primeren za sodno izvedenstvo. V članku so predlagani standardi, s katerimi smo tudi preverili primernost Rorschachovega testa, saj je bil uporabljen v omenjeni sodni zadevi in je hkrati tudi znan primer projekcijskega testa. Zaključujemo, da Rorschachov test ne dosega standardov sodnega ocenjevanja osebnosti, zato bi se, kljub temu da zakonsko ni prepovedan, psihologi morali vzdržati njegove uporabe.

Ključne besede: psihologija, pravosodje, sodno ocenjevanje, sodišča, poklicni standardi, etika, dokazna vrednost, sprejemljivost, projekcijski test, Rorschach.

Citat:

Areh, I., Verkampt, F., & Allan, A. (2021). Critical review of the use of the Rorschach in European courts. *Psychiatry, Psychology and Law*, 1–23.
<https://doi.org/10.1080/13218719.2021.1894260>

Uvod

V sodni zadevi *F v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatam (F v Hungary; 2018)* je moški iz Nigerije zaprosil za azil v Madžarski, ker se je v primeru vrnitve v matično državo bal preganjanja zaradi homoseksualnosti. Madžarska vlada je pri ocenjevanju upravičenosti dodelitve azila zaprosila skupino psihologov, da oceni verodostojnost prosilčevih trditev, da je homoseksualec. Komisija prosilčevih trditev ni potrdila ali zavrnila in vlada se je zato odločila, da zavrne prosilčevo prošnjo za azil, saj ni bilo mogoče ugotoviti resničnosti njegovih izjav. Prosilec se je pritožil na Madžarsko pritožbeno sodišče, ki je nato Sodišče Evropske unije zaprosilo za preliminarno mnenje o ugotovitvah psihologov, ki so uporabili tri projekcijske teste (Risanje osebe v dežju, Rorschachov test in Szondijev test). Sodišče EU je v svoji odločitvi podalo dva komentarja in rzsodbo, kar je pomembno za razpravo v tem članku. Prva pripomba je bila, da v sodnih zadevah podobnih obravnavanemu primeru *»mora biti upoštevano, da pristanek obravnavane osebe ... ni prostovoljno podan«* (para. 53) in v takih okoliščinah se testi lahko uporabijo *»le če so nujni in so dejansko skladni s cilji ... Evropske unije ali s potrebo po zaščiti pravic in svoboščin drugih oseb«* (para. 55). Sodišče je tudi podalo mnenje, da se je uporaba projekcijskih testov (gre za teste, ki uporabljajo nestrukturirane, nejasne dražljaje, kot so črnilni madeži, glej Erickson, Lilienfeld, & Vitacco, 2007) v obravnavni sodni zadevi izkazala za zelo sporno in o tem mora presojeti vlada in pristojno nacionalno sodišče. Sodišče je tudi presodilo, da je izvedensko mnenje sprejemljivo le *»če je utemeljeno na dovolj zanesljivih metodah in principih in to z vidika standardov, ki veljajo za priznane s strani mednarodne znanstvene skupnosti«* (para. 58). Sodišče ni navedlo, kateri so ti standardi in se tudi ni izreklo o primernosti uporabe projekcijskih testov in je to odločitev prepustilo nacionalnim sodiščem. Odvetniki so v zadevi *F v Hungary* (2018) kritizirali sodnike Evropskega sodišča, češ da jim ni uspelo podati navodil, po katerih bi sodišča ali vladni organi lahko odločali, kateri psihološki testi zadoščajo mednarodnim standardom, navedli pa so tudi več splošnih negativnih pripomb o psiholoških testih (npr. Ferreira & Venturi, 2018; Gould, 2019). Večina negativnih pripomb je namenjena projekcijskim testom, a nanašajo se tudi na problematiko drugih psiholoških testov in psihologije kot stroke. Zaradi odločitve sodišča in mnenj odvetnikov menimo, da morajo evropski psihologi javno objaviti standarde, ki jih morajo psihologi in odvetniki uporabljati, ko presojujejo, ali so specifični testi *»dovolj zanesljive metode ... z vidika standardov priznanih s strani mednarodne znanstvene skupnosti«* (*F v Hungary*, 2018, para. 58).

V članku bomo naprej predstavili relevantne mednarodne standarde in predlagali nabor sodobnih standardov, ki jih psihologi in odvetniki lahko uporabljajo pri ugotavljanju ali je test dovolj zanesljiv, da je lahko uporabljen v sodnem izvedenstvu. Nato bomo s pomočjo standardov kritično preučili sodno uporabo Rorschachovega testa, saj gre za test, ki se v nekaterih evropskih državah pogosto uporablja (glej Areh, 2020), hkrati pa je med tremi projekcijskimi testi, ki so bili uporabljeni v primeru *F v Hungary* (2018), najbolj znan, raziskan in pogosto uporabljen.

Mednarodni standardi

Pravno vprašanje, s katerim se je sodišče ukvarjalo v primeru *F v Hungary* (2018) je bilo, ali je izvedensko mnenje utemeljeno na teorijah in tehnikah, ki so dopustne za izvedenska mnenja. Sodišča morajo odgovoriti na to vprašanje, ko presojuje o dokazni vrednosti izvedenskega mnenja, pri čemer je uporabljenih več pristopov, ki pa so izven okvirja tega članka (za pregled glej Freckelton, 2019). Naj le omenimo, da se sodišča v večini držav izogibajo postavljanju standardov, ki bi omogočali odločanje o sprejemljivosti oz. dokazni vrednosti specifične teorije oz. tehnike (glej Freckelton, 2019). Vrhovno sodišče ZDA predstavlja izjemo, saj je v primeru *Daubert v Merrell Dow Pharmaceuticals* (1993) postavilo štiri zahteve (Daubertovi standardi), ki so zelo vplivni tudi pri tistih sodnih oblasteh, ki jih niso izrecno sprejele (glej Freckelton, 2019).

Primer Daubert

Tožniki v sodni zadevi Daubert so vložili tožbo zoper zdravilo Bendectin, ki naj bi povzročilo prirojene okvare otrok. Obtoženec je v svojo obrambo uporabil izvedenca, ki je po obsežnem pregledu objavljene znanstvene literature zaključil, da »*uporaba Bendectina v obdobju nosečnosti ne izkazuje tveganja za pojav prirojenih napak*« (Daubert v. Merrell Dow, 1993, str. 582). Tožniki so v odzivu na to strokovno mnenje zaprosili za mnenje osem drugih izvedencev, ki so z novejšimi študijami na živalih in kemičnimi analizami ugotovili, da zdravilo lahko povzroči prirojene napake. Zvezno sodišče ni moglo upoštevati mnenja teh osmih izvedencev, ker je bilo proceduralno zavezano pravilu, ki je bilo postavljeno v primeru *Frye v United States* (1923), in to določa, »*da je izvedensko mnenje nesprejemljivo, če je utemeljeno na znanstveni tehniki, ki ni splošno sprejeta kot zanesljiva v relevantni znanstveni*

skupnosti« (Daubert v. Merrell Dow, 1993, str. 584). Zvezno sodišče je zato odločilo, da »izvedensko mnenje, utemeljeno na metodologiji, ki bistveno odstopa od postopkov priznanih s strani strokovnih avtoritet s specifičnega področja ... ne more biti splošno sprejeto kot zanesljivo« (Daubert v. Merrell Dow, 1993, str. 584). A Vrhovno sodišče ZDA je naknadno odločilo, da pravilo iz primera Frye (1923) ni uporabno in da morajo sodniki v vsakem sodnem primeru presojati o veljavnosti izvedenskega mnenja (see Faigman, 1995). Vrhovno sodišče se je sklicevalo na delo Karla Popperja (1989) in v nadaljevanju zapisalo:

»Veliko premisleka je potrebnega za presojo, vključno s tem, ali je teorija oz. tehnika preverljiva (in je bila preverjena), ali je preverjena in publicirana s strani drugih strokovnjakov, ali ima znano točnost oz. stopnjo napake in standardiziran način izvedbe in ali je splošno sprejeta v relevantni znanstveni skupnosti. Presoja mora biti prilagodljiva in osredotočiti se mora zgolj na principe in metodologijo in ne na zaključke, ki jih ti prinašajo« (str. 580).

V primeru *Kumho Tire Company v Carmichael* (1999) je Vrhovno sodišče dodatno pojasnilo, da ta tako imenovani Daubertov test velja za vsa izvedenska mnenja (glej Beecher-Monas, 1998) in ti standardi so se v ZDA dejansko že uporabili tudi pri psiholoških izvedenskih mnenjih (glej *US v Hall*, 1996). Odvetniki (npr. Beecher-Monas, 1998) in psihologi (npr. Melton et al., 2018) se strinjajo, da je psihološki test, ki ga opredelimo kot »*nabor postavk s sprejemljivo zanesljivostjo in veljavnostjo, kar omogoča merjenje specifičnih osebnostnih lastnosti...*« (Australian Psychological Society [APS], 2014, člen 7.1), tehnika, kot je predvideno v primeru Daubert (1993). A Daubertov test je vendarle dokaj splošen, zato mora vsaka disciplina presoditi, kaj test kot instrument za merjenje konkretno pomeni.

Testabilnost (preverljivost)

Testabilnost se v psihologiji na splošno interpretira kot utemeljenost teoretičnih postavk testa na raziskovalno preverjenih ugotovitvah (Gould, Martindale, & Flens, 2013). Odvetniki (npr. glej Beecher-Monas, 1998) ugotavljajo, da ta standard povzroča težave tistim vejam psihologije, ki se bolj kot na kontrolirano empirično raziskovanje zanašajo na retrospektivne opazovalne študije (študije primerov). Tako kot drugi Daubertovi standardi je tudi testabilnost nujna in pomembna za pričanje izvedencev (glej Bow, Gould, Flens, & Greenhut, 2006).

Recenzentski pregledi in objave

Psihologi opozarjajo, da moramo drugi Daubertov standard interpretirati previdno. Govori o tem, da test »mora biti obravnavan v publikacijah z recenzentskimi pregledi (Daubert v. Merrell Dow, 1993, str. 593), pri tem pa ne upošteva pristranskosti pri objavljanju publikacij (glej Rothstein, Sutton, & Borenstein, 2005). Avtorji člankov namreč težijo k temu, da v revije pošiljajo članke s pozitivnimi rezultati, uredniki pa k temu, da take članke raje objavljajo kot članke, v katerih ni ugotovljeno nič ali pa predstavljajo negativne rezultate. Zaradi tega so ugotovitve v strokovni literaturi pogosto pristranske, saj prikazujejo predvsem pozitivne in zanemarjajo ničelne ter negativne ugotovitve (Nosek, Spies, & Motyl, 2012). Zaradi te pristranskosti so lahko rezultati metaraziskav, ki jih psihologi pogosto obravnavajo kot najbolj zanesljiv način ugotavljanja sprejemljivosti metode (Marlowe, 1995), popačeni in napihnjeni, kar omogoča preživetje dvomljivim teorijam in metodam (Ferguson & Heene, 2012).

Stopnja napake (točnost)

Odvetniki (npr., Beecher-Monas, 1998) in psihologi (npr., Gould et al., 2013) »znano ali potencialno stopnjo napake« (Daubert v. Merrell Dow, 1993, str. 594) interpretirajo kot psihometrične lastnosti testov, pri čemer sta mišljeni predvsem zanesljivost in veljavnost psihološkega testa. Veljavnost testa je lahko konstruktna (npr. ali test meri konstrukt, ki ga želimo meriti, kot je npr. psihopatija) in napovedna ali diskriminantna (npr. kako točno lahko s testom predvidimo vedenje, ki nas zanima, npr. ponovitvena nevarnost pri kaznivih dejanjih). Zanesljivost testa se nanaša na konsistentnost, točnost in ponovljivost meritev. Stopnja napake ali točnost je predstavljena s koeficienti, ki kažejo v kolikšni meri so pridobljeni rezultati točni oz. prosti napake (Groth-Marnat & Wright, 2016).

Splošna sprejetost

Splošno sprejetost psihološkega testa lahko ugotovimo glede na pogostost njegove uporabe, ali pa glede na to, ali je test v znanstveni skupnosti splošno sprejet kot verodostojen, kar je razvidno iz uveljavljenih znanstvenih publikacij (e.g., McCann & Evans, 2008). Test mora zadovoljiti zahtevam stroke glede njegove veljavnosti in zanesljivosti in te zahteve so predstavljene v nadaljevanju.

Strokovne zahteve

Strokovne organizacije, kot so npr. American Educational Research Association (2014), International Test Commission (2013) in US National Council on Measurement in Education (2014), so razvile splošne standarde za psihološko testiranje. Zaradi posebnosti oz. specifičnosti sodnega ocenjevanja osebnosti (Melton et al., 2018) so psihološka strokovna združenja, ki zagotavljajo psihološko-sodne storitve (npr. American Psychological Association, APA, 2013 in APS, 2013) določila standarde, ki jih njihovi člani morajo upoštevati pri sodnem ocenjevanju osebnosti. Tako APA poudarja, da testi morajo imeti »*zadostno znanstveno utemeljenost*« (Smernica 2.05, APA, 2013) in morajo ugotavljati »*način odzivanja, prostovoljnost in situacijski stres, ki nastane zaradi sodelovanja v sodnih in drugih s pravosodjem povezanih zadevah*« (Smernica 10.02, APA, 2013). K določanju standardov so prispevali tudi posamezni strokovnjaki, ki so v svojih člankih preučevali pomen problematike testiranja, kot je npr. standardizirana uporaba testov (Lee, Reynolds, & Willson, 2003).

Že pred sodnim primerom *Daubert* (1993) so psihološko-pravni strokovnjaki predlagali standarde, ki jih psihologi pri sodnem ocenjevanju lahko uporabijo, da upravičijo svojo izbiro testov (e.g., Heilbrun, 1992). Večina teh standardov je skladnih s splošnimi zahtevami, ki naj bi jim zadoščali psihološki testi. Tako npr. Heilbrun (1992) zahteva, da so testi komercialno dostopni in imajo priročnike, ki zagotavljajo standardizirano uporabo, navodila za vrednotenje rezultatov, norme za interpretacijo rezultatov in izkazujejo, da ima test sprejemljivo raven zanesljivosti in veljavnosti. Nekateri psihologi (npr. Melton et al., 2018) so po primeru *Daubert* (1993) tudi posebej razpravljali o tem, kaj *Daubertovi* standardi pomenijo za izbiro psiholoških testov pri sodnem ocenjevanju osebnosti.

Zahteve etike

Psihologi, ki delajo za pravosodje, morajo spoštovati principe in standarde psihološke etike (glej Allan, 2013, 2018). Uporabna navodila daje Meta-kodeks etike, ki ga je izdelala Evropska zveza psiholoških združenj (The European Federation of Psychologists Associations', EFPA, 2005). Odstavek 3.1.2 tako zahteva od psihologov, da zbirajo oz. pridobijo le informacije, ki jih potrebujejo za izvedbo svoje naloge. Odstavek 3.2.3 opozarja psihologe, da upoštevajo omejitve postopkov, ki jih uporabljajo in omejitve njihovih zaključkov, do katerih pridejo z uporabljenimi postopki. V tem odstavku je tudi zahteva, da psihologi »*morajo biti seznanjeni s kritično razpravo psihološke skupnosti v zvezi z razvojem*

teorij in metod in to pri svojem delu upoštevati«. Odstavek 3.3.1 se nanaša na dolžnost psihologov, da v okviru principa odgovornosti ne škodijo ugledu psihologije (EFPA, 2005), kar pomeni, da se pri svojem delu izogibajo dejanjem, ki bi v očeh sodišč, odvetnikov in javnosti slabila zaupanje v stroko (glej Allan, 2013, 2018). Psihologi morajo tudi promovirati in vzdrževati visoke standarde znanstvene in poklicne dejavnosti (EFPA, 2005, para. 3.3.2) in hkrati morajo pri svojem delu minimizirati predvidljivo škodo, ki jo je mogoče preprečiti (odstavek 3.3.3).

Predlagani standardi

Štirje Daubertovi standardi so tako prepoznavni in uveljavljeni, da jih je smiselno uporabiti kot osnovo za kakršne koli evropske standarde, ki se nanašajo na uporabo psiholoških testov v sodnem ocenjevanju osebnosti. Treba pa jih je tudi dodatno pojasniti, da postanejo uporabni za pravnike in psihologe, obenem jih je treba interpretirati tudi s perspektive kodeksa etike in psiholoških standardov. Menimo, da lahko omenjene standarde združimo v petih poglavjih, kot je razvidno v nadaljevanju.

Teoretična utemeljitev s potrditvijo recenzentov

Najpomembnejši Daubertov standard je, da mora test imeti trdno in preverjeno teoretično osnovo, pri čemer morajo biti podatki, ki to dokazujejo, javno dostopni v recenziranih strokovnih revijah (Beecher-Monas, 1998). Zahteva po dostopnih podatkih, ki so objavljeni v uglednih revijah z recenzentskimi postopki pomeni, da so neodvisni in kompetentni recenzenti skrbno preučili raziskovalna poročila, ki so nato na voljo psihologom in odvetnikom (Allan, 2020). Ko presojava o teoretični utemeljenosti psihološkega instrumenta, moramo upoštevati tudi učinek pristranskosti objavljanja, sicer objavljeni rezultati raziskav test prikazujejo bolj učinkovit in uporaben, kot dejansko je.

Veljavnost (točnost)

Psihologi v kontekstu dela v pravosodju uporabljajo teste, ki merijo pravno relevantne konstrukte, s čimer zberejo podatke in z njimi izdelajo izvedenska mnenja (Grisso, 1986). Testi morajo imeti relevantno veljavnost oz. morajo dejansko meriti konstrukt, ki ga preučuje psiholog in za katerega se zanima sodišče. Kadar koli je mogoče, morajo psihologi uporabiti teste, ki so standardizirani točno za tisto skupino (populacijo), v katero po svojih lastnostih

spada ocenjevana oseba (Allan 2013; 2018; 2020; Allan et al., 2018). Upoštevanje primerne ali prave oblike veljavnosti je odvisna od preučevanega pravnega problema (Heilbrun, 1992).

Konstruktna veljavnost, ki vključuje vse druge tipe veljavnosti (glej Messick, 1995), je pomembna, ko ugotavljamo prisotnost specifičnega konstrukta, kot je npr. duševna motnja. Koeficienti kriterijske (napovedne) veljavnosti psiholoških testov se običajno gibljejo od 0,30 do 0,40, redko pa sežejo preko 0,60 (Kaplan & Saccuzzo, 2017). V primerjavi z medicino so te vrednosti (konvergentne) veljavnosti nizke, saj v medicini koeficienti nižji od 0,70 opozarjajo na težave z veljavnostjo testnih ugotovitev (glej Post, 2016). Glede na posledice sodnih odločitev, ki vplivajo na pravice in interese strank v postopkih (glej Allan, 2018), morajo psihologi pri svojem delu za pravosodje uporabljati predvsem teste, ki imajo koeficiente veljavnosti precej višje od 0,60.

Diskriminantna in/ali napovedna veljavnost je pomembna, ko psihologi ugotavljajo ponovitveno nevarnost oz. tveganje za ponovitev kaznivega dejanja. Napovedno veljavnost navadno določamo z izračunavanjem področja pod krivuljo (AUC), ki je statistični pokazatelj povprečne razlike med točnimi in napačno pozitivnimi rezultati pri vseh možnih robovih (Allan, Dawson, & Allan, 2006). Vrednost AUC sega od 0 do 1 (1 pomeni popolno točnost) in vrednost 0,50 pomeni, da je napoved zgolj ugibanje. AUC vrednosti med 0,60 in 0,70 so mejne, do 0,80 skromne, med 0,80 do 0,90 srednje in vrednosti večje od 0,90 visoke (Sjöstedt & Grann, 2002). Mejne vrednosti AUC v forenzični psihologiji niso določene, a v znanstveni literaturi je vrednost 0,70 na splošno predstavljena kot minimalno sprejemljiva (Rice & Harris, 2005; Steyerberg, 2009; Szmukler, Everitt, & Leese, 2012).

Splošno veljavne mejne vrednosti za vse vrste veljavnosti ni mogoče predlagati, vendar pa morajo psihologi temeljito premisliti, katera vrsta veljavnosti je pomembna pri njihovi specifični nalogi in izbrati le tiste teste, ki imajo najvišje vrednosti veljavnosti. Ker morajo psihologi zbirati le podatke, ki so relevantni za specifične sodne primere (odst. 3.1.2, EFPA, 2005), je ključnega pomena tudi prirastna (inkrementalna) veljavnost. Prirastna veljavnost zahteva, da test priskrbi točne podatke, ki jih z drugimi testi ne bi mogli pridobiti na lažji in cenejši način (glej Haynes & Lench, 2003; Hunsely & Meyer, 2003). V primerjavi z drugimi področji psihološkega testiranja je prirastna veljavnost pričakovano bolj pomembna na področju sodnega testiranja, saj zakonske in praktične omejitve navadno silijo psihologe, da na najcenejši način pridobijo čim manj podatkov, oziroma le najnujnejše podatke¹.

---

¹ Morda najpomembnejši razlog za to je ohranjanje nepristranskosti izvedenca. Če se izvedenec nepremišljeno seznanja z vsemi informacijami iz sodnega spisa, ustvari subjektivna pričakovanja, ki jih kasneje pri svojem delu nezavedno potrjuje. Tako bi izvedensko mnenje težko označili kot objektivno in nepristransko.

Veliko oseb, ki jih testiramo v okoliščinah visokega tveganja, skuša vplivati na rezultate ocenjevanja osebnosti (glej Anglim, Bozic, Little, & Lievens, 2018). Preiskovane osebe tako pretiravajo ali si izmišljajo oz. se pretvarjajo, da imajo psihološke simptome, ki bi jim koristili (npr. zmanjšanje kazenske odgovornosti ali pridobitev finančnih koristi). Točne številke o pogostosti pretvarjanja ali simuliranja niso znane, a nekateri ocenjujejo, da je prisotno v 19 % primerov sodnega ocenjevanja v kazenskih postopkih (glej Mittenberg, Patton, Canary, & Condit, 2002). V raziskavi Cartwrighta in Roacha (2016) je bilo ugotovljeno, da je bilo pretvarjanje prisotno v 25,4 % obravnav povezanih s prometnimi nesrečami. Testi, ki se uporabljajo pri sodnem ocenjevanju, tako morajo omogočati preverjanje zavajanja (glej Paulson et al., 2019).

Zanesljivost

V pravosodju je zanesljivost navadno razumljena kot zakonski prag sprejemljivosti dokaznega gradiva (glej Edmond, 2012; Freckelton, 2019). V tem članku zanesljivost interpretiramo z vidika Dauberjevih standardov, torej z vidika znanosti (glej Popper, 1989). Kazalniki zanesljivosti, ki so pomembni v specifičnem primeru, so odvisni od testa in okoliščin. V kontekstu pravosodja je za merjenje osebnostnih lastnosti navadno najbolj pomembna retestna zanesljivost, to je ujemanje med rezultati dveh zaporednih testiranj z istim testom. Pri testih, kjer je pomembno točno povezovanje in interpretiranje različnih podatkov, je pomembna tudi zanesljivost ali skladnost ocenjevanja med več ocenjevalci. V preteklosti je bilo med psihologi splošno sprejeto mnenje, da so koeficienti zanesljivosti višji od 0,60 že sprejemljivi oz. primerni za klinično delo (glej Fleiss, Levin, & Cho Paik, 2003). Sodobni avtorji menijo, da mora zanesljivost testov pri sprejemanju kliničnih odločitev znašati približno 0,90, za raziskovalne namene pa približno 0,70 (Groth-Marnat & Wright, 2016, str. 10). Sodne odločitve pomembno vplivajo na življenja ljudi, ki so vpleteni v sodne postopke, zato je treba minimalizirati subjektivno pristranskost izvedencev, kar pomeni, da mora zanesljivost med ocenjevalci znašati vsaj 0,80 (glej Heilbrun, 1992; Lilienfeld, Wood, & Garb, 2000). Pri sodnem ocenjevanju osebnosti je pričakovana zanesljivost testov 0,90, priporočena pa 0,95 (Nunnally & Bernstein, 1994).

Razpoložljivost testa in podporne dokumentacije

Heilbrun (1992) meni, da morajo biti testi prosto dostopni psihologom in odvetnikom, ki so vpleteni v sodni primer. Prvič zato, ker morajo imeti vsi izvedenci ali izvedene priče dostop

do relevantnih informacij in se tako lahko pripravijo na pričanje (glej *Pownall v Conlan Management*, 1995; *R v Turner*, 1975). Drugi razlog pa je v tem, da odvetniki potrebujejo dostop do testnih gradiv, da se pripravijo na navzkrižno zaslišanje in da presojujejo o dokazni vrednosti ugotovitev izvedenca. To bi lahko pomenilo, da morajo biti testi in njihova spremljajoča dokumentacija na voljo komercialno ali v uradno dostopnih zbirkah. Spremljajoča testna dokumentacija, ki se lahko nahaja v testnem priročniku, knjigah ali na zavarovanem spletnem mestu, mora vsebovati podatke o teoretičnem ozadju in razvoju testa, o raziskavah, ki podpirajo uporabo testa in so objavljene v recenziranih strokovnih revijah ter podatke o psihometričnih lastnostih testa. Priročnik testa mora vsebovati informacije glede standardizirane uporabe in načina vrednotenja odgovorov ocenjevane osebe ter podatke o normah, ki omogočajo interpretacijo rezultatov (APS, 2014, para. 7.1).

Etične zahteve

Etični problemi, ki se lahko pojavijo pri uporabi specifičnega testa, so odvisni od specifičnih okoliščin njegove uporabe, zato na tem mestu omenjamo le pomembne etične zahteve, ki so vezane na uporabo testov. Najpomembnejša od splošno veljavnih etičnih zahtev je, da mora biti za test dokazano, da ga sodobna psihologija sprejema kot primer najboljše prakse (glej tudi *Daubertov* [1993] standard splošne sprejetosti). Ta zahteva je dvostopenjska, kar pomeni, da ni dovolj, da je test strokovno splošno sprejet v splošni praksi, ampak mora biti tudi splošno sprejet med sodnimi psihologi. Mnenje slednjih je pomembno, saj imajo sodni psihologi vpogled v zahteve sodišč in zakonska pravila, ki določajo, kdaj so psihološki dokazi sprejemljivi za sodišča. Sodni psihologi bi morali prioriteto uporabljati teste, ki zagotavljajo relevantne in zanesljive ugotovitve in pri tem upoštevati tudi, da lahko uporaba določenega testa ogroža pravice in interese ocenjevanih oseb (glej Allan, 2013, 2018). Psihologi morajo tudi upoštevati navodila za uporabo testa (glej para. 3.2.2, EFPA, 2005 in *Mustac v Medical Board*, 2007) in druge pomembne podatke, ki se nanašajo na test, na primer ali je ocenjevanim osebam predhodno omogočen dostop do informacij, ki lahko vplivajo na rezultate testiranja. V primerjavi s preteklostjo, je to vedno bolj pomembno, saj je danes informacije v zvezi s testi mogoče prosto objaviti na spletu (Cartwright, Roach, & Armitage, 2018). Naj na koncu omenimo tudi, da se morajo psihologi izogibati kakršnikoli praksi, ki bi lahko škodovala ugledu stroke, pri čemer je tveganje za kaj takega dokaj visoko pri izvedencih, saj teste uporabljajo javno in lahko s tem pritegnejo pozornost javnosti.

Presoja Rorschachovega testa

Odkar je Hermann Rorschach (1921/1951) v svoji knjigi *Psychodiagnostik* objavil test, ki se imenuje po njem, je veliko avtorjev opisalo njegov neobičajni nastanek in razvoj (npr. Krishnamurthy, Archer, & Groth-Marnat, 2011; Meyer, 2017; Schott, 2014). Veliko jih verjame, da je ta projekcijski test bolj učinkovit kot strukturirani testi, pri katerih ocenjevane osebe poročajo o svojih lastnostih (npr. Finn, 1996), saj naj bi projekcijski testi omogočali dostop do nezavednih vsebin (npr. Stenius et al., 2018). Ker so pri Rorschachovem testu uporabljeni dvoumni, nejasni dražljaji, na katere preizkušanci odgovarjajo po dokaj skopih navodilih psihologa, zagovorniki testa verjamejo, da lahko s testom zaobidejo zavestne obrambe preizkušanca (glej Siipola & Taylor, 1952). Prepričani so, da jim test omogoča vpogled v preizkušanceve nenadzorovane duševne procese in v delovanje ter strukturo nezavednega v daljših življenjskih obdobjih (glej Weiner, Exner, & Sciara, 1996). Trdijo tudi, da lahko test ugotovi obstoj (glej Cerney, 1990) in verodostojnost (glej Leavitt & Labott, 1996) obujenih potlačenih travmatičnih spominov o zlorabi (v branje priporočamo kritično razpravo Otgaar et al., 2019).

Če je domneva o zmožnosti Rorschachovega testa, da zaobide preiskovančeve zavestne obrambe točna, potem moramo pri vsakem sodnem ocenjevanju osebnosti, kjer so uporabljeni projekcijski testi, upoštevati pripombo Sodišča EU, ki jo je dalo v primeru *F v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatam* (F v Hungary; 2018). Sodišče je namreč zapisalo »upoštevati je treba, da privolitev obravnavane osebe ... ni prostovoljno dana« (para. 53) in testi so lahko uporabljeni »le če so nujni in dejansko skladni z s cilji Evropske Unije ali s potrebo po zaščiti pravic in svoboščin drugih« (para. 55). Omenjena domneva o zaobidenju zavestnih obramb sproža tudi vprašanje, ali uporaba Rorschacha vodi v kršitev privilegija zoper samoobtožbo ali pravice do obrambe z molkom pred in med sodnimi postopki.

Rorschach ni enoten ali unitaren test (Exner, 1969), saj obstaja najmanj osem dobro znanih sistemov ali verzij, ki se bistveno razlikujejo, ker so jih razvili avtorji z drugačnim teoretičnim in strokovnim ozadjem (Groth-Marnat & Wright, 2016). Tako lahko Rorschachov test uporabimo, kodiramo in interpretiramo na različne načine (Bornstein & Masling, 2005). Exner (1974, 2000, 2008) je skušal to zmešnjavo urediti z razvojem Rorschachovega celovitega sistema (Rorschach Comprehensive System – CS). V zadnjih desetletjih je ta verzija Rorschacha postala najpogosteje uporabljena in ponuja tudi normativne podatke za zdrave odrasle in otroke ter tabele s statističnimi podatki za nekatere klinične skupine (Exner,

2008). Meyer, Erdberg in Shaffer (2007) so tudi objavili mednarodne norme (Composite International Reference Values [CIRV]). Vsemu navkljub je bil Rorschachov test vedno problematičen (npr. Beck, 1937), vprašljiv (Dawes, 1996) in predmet mnogih strokovnih razprav (npr. Hibbard, 2003; Mihura, Meyer, Bombel, & Dumitrascu, 2015; Wood et al., 2015). Nekateri vztrajajo v nadaljnjem razvoju testa (npr. Gurley, 2017), vendar navkljub stoletju trajajočim obsežnim raziskavam, razvoju in uporabi, test še vedno velja za spornega (Groth-Marnat & Wright, 2016).

Test mora biti teoretično in raziskovalno utemeljen z empiričnimi podatki objavljenimi v recenziranih znanstvenih revijah

Izvorna teoretična predpostavka Rorschachovega testa je projekcijska hipoteza (Rorschach, 1921/1951), ki je prvotno izhajala iz Freudove (1911) teorije, po kateri naj bi ljudje skozi obrambne mehanizme nezavedno pripisovali svoje značilnosti in impulze drugim osebam. Danes je teoretična osnova projekcijskih testov, kot je Rorschach, utemeljena na asimilativni projekcijski domnevi (Assimilative Projective Assumption, glej Sundberg, 1977). Ta predpostavlja, da človekovo razumevanje in interpretacija nejasnih ali dvoumnih dražljajev, odseva notranje osebnostne konstrukte, kot so čustva, potrebe, osebne izkušnje, miselni procesi, konflikti in impulzi. Vendar je takšna domneva naivna, saj raziskave kažejo, da je učinkovitost odzivanja na testne naloge odvisna od implicitnih (nejasnih, nedoločljivih) in eksplicitnih (nadzorovanih in določljivih) procesov (Dunn & Kirsner, 1989). Tako lahko npr. na odzivanje testiranih oseb na črnilne madeže vplivajo pričakovanja preizkušancev (glej Sherman, Seth, & Kanai, 2016) in socialni kontekst, v katerem se testiranje izvaja (glej Otten, Seth, & Pinto, 2017).

Šibka je tudi teoretična utemeljitev domnev, s katerimi zagovorniki Rorschacha prihajajo do zaključkov o osebnostnih lastnostih glede na odzive oseb na razne značilnosti madežev, kot so npr. barve. Raziskave namreč kažejo, da je zaznavanje rdeče barve povezano z občutki jeze, zmanjšano miselno učinkovitostjo, spolnostjo, s povečano agresivnostjo, dominantnostjo in previdnostjo ter z izogibalnim vedenjem (glej Barchard, Grob, & Roe, 2017; Tham et al., 2019). Poleg tega so lahko odzivi na Rorschachove madeže predvsem posledica naučenih asociacij med barvami in čustvi, se pravi povezav, ki so odvisne od kulture (glej npr. Hupka, Zaleski, Otto, Reidl, & Tarabrina, 1997).

Rorschach izpolnjuje zahtevo glede objav v recenziranih revijah, saj je v svoji zgodovini pritegnil pozornost veliko raziskovalcev. Če namreč iščemo besedo »Rorschach« v

podatkovni bazi PsycINFO®, dobimo 6679 zadetkov (od 1921 do 2019), ki predstavljajo recenzirane publikacije. Pri tem je 52 % publikacij nastalo po letu 1980 in v času od 1980 do 2019 je na letni ravni izšlo povprečno 86,02 recenziranega članka. Takšna količina člankov je omogočila izdelavo več metaštudij, ki so zvečine potrdile učinkovitost Rorschacha (npr. Parker, Hanson, & Hunsley, 1988). Vendar pa so se rezultati teh metaštudij kasneje izkazali kot popačeni zaradi pristranskosti objavljanja publikacij in resnih metodoloških napak, kar je privedlo do netočnih in napihnjenih kazalnikov učinkovitosti testa (glej Erickson et al., 2007; Hunsley & Bailey, 1999; Lilienfeld et al., 2000; Wood, Garb, Nezworski, Lilienfeld, & Duke, 2015).

Raziskovalci, ki želijo preveriti metodološko verodostojnost objavljenih raziskav, se pogosto pritožujejo, da ne morejo pridobiti primernih preverljivih podatkov, lahko le odkupijo surove podatke avtorjev prvotnih raziskav (Wood, Nezworski, & Stejskal 1996). Dogaja se tudi, da so prošnje po preverjanju podatkov zavrnjene navkljub ponujenemu plačilu (glej Garb, Lilienfeld, & Fowler, 2020). Raziskovalci so kritični do metodologije več ključnih študij o učinkovitosti Rorschacha in poudarjajo, da je približno polovica raziskav, ki kažejo učinkovitost testa, neobjavljenih in tako niso pregledane s strani neodvisnih recenzentov (npr. Lilienfeld et al., 2000). Lilienfeld et al. (2000) so tako zaključili, da navkljub veliki količini raziskav primanjkuje recenzentsko preverjenih raziskav, ki bi testirale empirične temelje Rorschachovega testa, še posebej to velja za Exnerjev sistem (CS).

Test mora imeti zadovoljivo veljavnost za odgovor na sodno vprašanje

Dejstvo razvoja Rorschachovega testa je, da nima standardizacijske populacije in celo zagovorniki Rorschacha, kot npr. Meyer, Giromini, Viglione, Reese in Mihura (2015), priznavajo, da je bilo pri razvoju norm premalo pozornosti posvečeno vplivu spremenljivk, ki vplivajo na odgovore ocenjevanih oseb (npr. starost, spol, kultura, izobrazba, inteligentnost in jezikovne ter socialnoekonomske okoliščine). Obstoječe raziskave kažejo tudi nasprotujoče rezultate. Tako so npr. Giromini, Viglione, Zennaro in Cauda (2015) ugotovili, da demografske spremenljivke nimajo pomembnega vpliva na odgovore oseb, drugi raziskovalci pa so ugotovili nasprotno (glej Delavari, Shairi, & Asghari-Moghadam, 2013; Meyer, Erdberg, & Shaffer, 2007).

Na veljavnost Rorschachovih ugotovitev vpliva več dejavnikov, ki so povezani s kulturo in z jezikom ocenjevane osebe. Tako so od kulture odvisne asociacije med barvami in čustvi. Zavist je npr. v Rusiji povezana s črno, vijoličasto in rumeno barvo, v ZDA pa s črno,

rdečo in zeleno (Hupka, Zaleski, Otto, Reidl, & Tarabrina, 1997). Francozi pogosto vidijo kameleona na madežu tablice št. VIII, Skandinavci božične palčke na tablici II in Japonci glasbeni inštrument na tablici VI. Glede na Exnerjev sistem CS vsi ti odgovori spadajo med neobičajne in so lahko kazalniki duševnih težav (glej Weiner, 2014). Te težave je skušal odpraviti Meyer s sodelavci (2007), a norme so še vedno kritizirane z več različnih vidikov (glej Gurley, 2017; Meyer, Viglione, & Mihura, 2017).

V več metaanalizah so primerjali Rorschachovo konstruktno veljavnost z veljavnostjo testa MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI), npr. Garb, Florio, & Grove, 1998; Hiller, Rosenthal, Bornstein, Berry, & Brunell-Neuleib, 1999). Te študije so pokazale, da imajo Rorschachovi indeksi ali spremenljivke nizko povprečno veljavnost, ki znaša približno 0,30, nekatere spremenljivke pa sploh niso povezane z diagnostičnimi ugotovitvami testa MMPI (glej Krishnamurthy, Archer, & House, 1996; Lilienfeld et al., 2000). Vendar je treba upoštevati, da je zaradi pristranskosti objavljanja in ugotovljenih metodoloških napak vrednost 0,30 verjetno prenapihnjena (glej Lilienfeld et al., 2000). Raziskovalci niso našli dokazov, da lahko Rorschach odkrije obstoj specifičnih psiholoških težav (npr. Bartell & Solanto, 1995; Kaplan & Saccuzzo, 2017).

Ko so primerjali kazalnike (spremenljivke) Exnerjevega sistema CS z zunanjimi ocenjevalnimi kriteriji (npr. psihiatrične diagnoze) in z introspektivnimi ocenjevalnimi kriteriji (npr. vprašalniki), je povprečna veljavnost znašala 0,27 in 0,08 (Mihura, Meyer, Dumitrascu, & Bombel, 2013). Te raziskave kažejo nizko veljavnost Exnerjevega sistema pri kazalnikih, ki so povezani z zaznavanjem in interpretiranjem vizualnih dražljajev (npr. *Severe Perceptual-Thinking in Cognitive Mediation*) in s samomorilnimi težnjami (*Suicide Constellation*), ki znašajo nekaj več 0,33. Hkrati je tudi ugotovljeno, da je veljavnost nekaterih kazalnikov, kot so agresivno gibanje (*Aggressive Movement*), egocentričnost (*Egocentricity*) in stil soočanja (*Coping style*), neznatna ali ničelna. Wood in sodelavci (2015) so ponovili raziskavo Mihure in sod. (2013) in pri tem vključili podatke neobjavljenih študij, da bi ublažili vpliv pristranskosti objavljanja. Pri ponovitvi je bilo ugotovljeno, da več Exnerjevih kazalnikov, ki temeljijo na Kompleksnosti/Sintezi in Produktivnosti, kaže razlike med normalno in prizadeto populacijo, niso pa našli dokazov o obstoju povezav med specifičnimi kazalniki in nekognitivnimi karakteristikami, kot sta negativni afekt in čustvenost (način čustvenega odzivanja na dražljaje). Podobno so ugotavljali tudi drugi, ki so ugotovili, da ni povezav med večino psihiatričnih diagnoz in kazalniki Exnerjevega sistema (glej Lilienfeld et al., 2000).

Veljavnost ugotovitev Rorschachovega testa na splošno ni dobra (Kaplan & Saccuzzo, 2017). Videti je uporaben pri diagnosticiranju bipolarne motnje, shizofrenije in shizotipne osebnostne motnje (Wood, Lilienfeld, Garb, & Nezworski, 2000). Nasprotno pa velja za diagnosticiranje potravmatske stresne motnje (PSTM) in drugih anksioznih motenj, depresivnosti, samomorilnih teženj, disociativne osebnostne motnje, psihopatije, antisocialne osebnostne motnje in odvisnostnih, narcisističnih (glej Exner, 1995), ter vedenjskih motenj (glej Carlson, Kula, & St. Laurent, 1997; Hunsley et al., 2015; Wood et al., 2015). Tudi tisti, ki uporabljajo norme bolj dodelanega Exnerjevega sistema CS, neupravičeno pripisujejo patologijo sicer zdravim osebam (Cooke & Norris, 2011; Costello, 1998), predvsem tistim, ki izhajajo iz nižjih socialnoekonomskih slojev prebivalstva (Cooke & Norris, 2011; Costello, 1998) in otrokom (Hamel, Shaffer, & Erdberg, 2000). Raziskave kažejo, da Rorschach ni orodje, ki bi omogočalo ocenjevanje impulzivnosti, kriminalnega vedenja, nagnjenosti k agresivnosti in ugotavljanju spolne zlorabe otrok (Lilienfeld, Wood, James, & Garb, 2001). Domneva, da odgovori ocenjevanih oseb, ki so povezani z zadnjico, anusom, ženskimi oblačili in spolnimi organi, nakazujejo na homoseksualnost (npr. Seitz, Anderson, & Braucht, 1974) ni bila nikoli znanstveno dokazana (glej APA, 2009). Treba je tudi omeniti, da je inkrementalna ali prirastna veljavnost, ki kaže, da je z določenim testom možno pridobiti unikatne informacije, pri projekcijskih tehnikah na splošno slaba (Garb et al., 2003; Miller & Nickerson, 2006; Ruscio, 2000). To velja tudi za Rorschacha, saj za večino rezultatov oz. kazalnikov Exnerjevega sistema ni prepričljivih dokazov, da test omogoča pridobivanje podatkov, ki jih z drugimi testi ne moremo pridobiti (Wood et al., 2015).

Večine zagovornikov Rorschacha ne moti, da s testom ni mogoče ugotavljati zavajanja ali pretvarjanja, saj so prepričani, da je test imun na poskuse zavajajočega prikazovanja prisotnosti ali odsotnosti duševnih težav (glej Acklin, 2007). Drugi menijo, da je test relativno odporen (Grossman, Wasyliv, Benn, & Gyoerkoe, 2002) ali pa občutljiv na poskuse pretvarjanja, ki jih s testom ni lahko ugotoviti (npr. Elhai, Kinder, & Frueh, 2004; Hartmann & Hartmann, 2014). Raziskave kažejo, da le redki kazalniki Exnerjevega sistema omogočajo ugotavljanje razlik med tistimi, ki dajejo zavajajoče odgovore in tistimi, ki odgovarjajo iskreno (glej Frueh & Kinder, 1994). To je bilo npr. ugotovljeno za shizofrenijo (glej Albert, Fox, & Kahn, 1980), psihozo (Albert et al., 1980), depresijo (Meisner, 1984) in potravmatsko stresno motnjo (Frueh & Kinder, 1994). Poleg tega so rezultati testiranja odvisni tudi od poučenosti o testu in duševnih motnjah (npr. Frueh & Kinder, 1994; Overton, 1984) ter od poučenosti, kako se vesti med testiranjem (Albert et al., 1980; Overton, 1984).

Člani Združenja za ocenjevanje osebnosti (Society for Personality Assessment), ki jih lahko štejejo kot strokovnjake za Rorschachov test, so ugotovili le 9 % informiranih oseb, ki so bile poučene o tem, kako zavajati pri odgovarjanju na Rorschachov test (Albert et al., 1980; Sewell & Helle, 2018).

Ena glavnih težav Rorschachovega testa je ta, da ocenjevalci pri odgovorih ocenjevanih oseb upoštevajo tudi dvomljive podrobnosti, kot so področja ali lokacije črnilih madežev (plošč) na katere se je oseba osredotočila, ko je opisovala madež. Tako interpretirajo odzive ocenjevanih oseb, ne da bi upoštevali, da na zaznavo madežev vplivajo številni neznani in nenadzorovani notranji ter kontekstualni dejavniki. Na zaznavanje in interpretacijo dražljajev namreč lahko vpliva npr. trenutno razpoloženje (glej Matlin, 2012) in čustveno stanje (npr. Anderson, Siegel, White, & Barrett, 2012; Klekner et al., 2017). Učinek selektivnega in od konteksta odvisnega usmerjanja pozornosti je v psihologiji dobro poznan in ugotovljen tudi pri psihoterapiji (Matt, Vázquez, & Campbell, 1992), pričanju očividcev (Loftus, 2004) in v vsakdanjih življenjskih situacijah (glej Leoffler, Myrtek, & Peper, 2013). Natančneje, Kingery (2004) je npr. ugotovil pozitivno korelacijo med dispozicijskim negativnim afektom (eden izmed kazalnikov Exnerjevega sistema) in izbiro specifičnih področij na črnilih madežih Rorschachovih tablic. Vendar pa tako ugotovljen obstoj povezave ne omogoča sklepanja o njenem pomenu². Če ne raziščemo in upoštevamo vseh dejavnikov, ki lahko vplivajo na to, kam v sliki oseba usmeri svojo pozornost, je sklepanje o pomenu osredotočanja pogleda na posamezne dele madežev neutemeljeno. Odzivi testirane osebe so lahko odvisni predvsem od trenutnega čustvenega doživljanja in ne od nekih določenih notranjih osebnostnih značilnosti.

Zanesljivost mora ustrezati namenu uporabe testa

Kot je že bilo omenjeno, je posebna težava Rorschacha v tem, da lahko za kodiranje (vrednotenje) in interpretacijo rezultatov uporabimo več različnih metod (glej Bornstein & Masling, 2005). Pri tem je uporaba testa pri več metodah namerno nejasna (glej Siipola & Taylor, 1952), kar omogoča preiskovanim osebam, da prosto odgovarjajo na nejasne, dvoumne dražljaje. To je problematično, saj raziskave kažejo, da lahko različni načini uporabe testa (npr. malce drugačna navodila, ki jih damo ocenjevanim osebam), pomembno

---

² Če ugotovimo povezanost dveh pojavov, ne moremo sklepati tudi o tem, da sta vzročno povezana. Če korenje na vrtu ne uspeva, ne moremo selektivno vzročno sklepati, da je krivo le seme, čeprav je to pričakovano, ker je bilo spravljeno v zbledel papirnatem ovitku. Lahko je npr. kriva prst, vlažnost, vreme, bolezni, škodljivci, divjad, čas sajenja, škropiva in gnojila.

vplivajo na odgovore testiranih oseb (npr. Lis, Parolin, Calvo, Zennaro, & Meyer, 2007). Tako npr. na odgovore vpliva orientacija tablic z madeži, saj dobimo drugačne odgovore, če so madeži predstavljeni vertikalno ali horizontalno (npr. Beck, Pinsk, & Kastner, 2005). Različne metode vrednotenja odzivov testiranih oseb lahko vodijo v bistveno drugačne interpretacije pomena teh odzivov (Kaplan & Saccuzzo, 2017).

Zagovorniki Rorschacha se pri uporabi testa tradicionalno zanašajo na lastne izkušnje in/ali usposabljanja, vendar nič od tega ne more nadomestiti jasno strukturiranih in raziskovalno preverjenih navodil za testiranje (npr. President's Council of Advisors on Science and Technology [PCAST], 2016). Najboljša metoda za minimaliziranje napak je znanstvena metoda in ne kliničnopsihološke izkušnje (Garb, Lilienfeld, & Fowler, 2016), saj na interpretacijo pridobljenih podatkov vpliva subjektivnost ocenjevalcev (npr. Dimsdale, 2015). Harrower (1976) to dokazuje v raziskavi, kjer je 10 strokovnjakov za Rorschacha zaprosil, da preučijo 17 naključno premešanih in anonimiziranih izvidov Rorschachovega testa in ugotovijo, kateri izvidi pripadajo nacističnim vojnim zločincem in kateri »normalnim« osebam. Rezultati so pokazali, da so Rorschachovi strokovnjaki le ugibali in niso bili zmožni razlikovati med obema skupinama. Za razliko od običajnega kliničnega ali sodnega konteksta ocenjevanja osebnosti presojevalci v omenjeni raziskavi niso bili seznanjeni s kontekstualnimi informacijami, kar je bila posebna omejitev te študije (Groth-Marnet & Wright, 2016).

Med poskusi, da bi se zmanjšal vpliv subjektivnosti na vrednotenje odzivov ocenjevanih oseb, je Exner (2008) priznal, da je naivno pričakovati objektivno vrednotenje odzivov (glej tudi Acklin, McDowell, Vershell, & Chan, 2000). Tako ni čudno, da so raziskave iz osemdesetih in devetdesetih let pokazale nasprotujoče in nejasne rezultate, vendar pa je Parkerjeva (1983) metaanaliza ugotovitev 39 raziskav vseeno pokazala, da splošni koeficient notranje zanesljivosti Rorschacha znaša 0,83. Garb, Florio in Grove (1998) so to raziskavo kritizirali kot metodološko pomanjkljivo, a druga metodološko ustrezna raziskava je prinesla primerljive ugotovitve, saj je bila srednja vrednost koeficientov retestne zanesljivosti 0,80 (npr. Acklin et al., 2000). Exner (2003) je ugotovil celo rahlo višjo zanesljivost med več ocenjevalci različnih kazalnikov njegovega sistema ocenjevanja in ta je bila višja od 0,85. Podobno je tudi Meyerjeva (1997) metaanaliza rezultatov 16 raziskav ugotovila, da koeficienti zanesljivosti med ocenami različnih ocenjevalcev segajo od 0,72 in 0,96. Vendar pa so drugi raziskovalci našli nižje koeficiente (npr. Perry, McDougall, & Viglione, 1995; Wood, Nezworski, & Stejskal, 1996) in za Meyerjevo študijo ugotovili, da je

privedla do napačnih rezultatov. Acklin et al. (2000) so ugotovili, da polovica kazalnikov Exnerjevega CS sistema dosega zanesljivost 0,85 ali več, medtem ko drugi v povprečju znašajo 0,80 in nekateri, npr. kazalnik shizofrenije (*Schizophrenia index - SCZI*) znašajo le 0,45. Kasnejša študija (Sultan, Andronikof, Réveillère in Lemmel, 2006), kjer je bilo 75 zdravih odraslih Francozov po treh mesecih znova testirano z Rorschachom, je pri analizi 47 kazalnikov razkrila, da jih le 9 dosega zanesljivost nad 0,70 in 21 jih izkazuje srednjo zanesljivost 0,50. Srednja vrednost ujemanja med zaporednima merjenjema je znašala 0,53³.

Dostopnost testa in dodatne, podporne dokumentacije

Rorschachov test je komercialno na voljo in vsak sistem ocenjevanja odzivov ocenjevanih oseb ponuja lastna navodila za testiranje, vrednotenje in interpretacijo (glej Bornstein & Masling, 2005). Preučitev podporne dokumentacije vsakega od ocenjevalnih sistemov ni ravno najbolj smiselna, vsekakor pa je najbolj informativen Exnerjev (2008) priročnik pogosto uporabljanega sistema CS. Priročnik podaja tako podrobnosti standardiziranega načina uporabe, vrednotenja in interpretacije kot tudi podatke o psihometričnih lastnostih testa in normah. Treba je omeniti, da je več raziskovalcev opozorilo na napačne norme Exnerjevega sistema CS (Hibbard, 2003; Viglione & Giromini, 2016).

Etične zahteve

Prvo vprašanje povezano z etiko je, ali je Rorschach splošno sprejet s strani psihologov kot test, ki predstavlja najboljšo prakso in je tako primeren za sodno ocenjevanje osebnosti. Na to vprašanje je težko najti jasen odgovor, saj je Rorschach eden najbolj spornih psiholoških testov (Groth-Marnat & Wright, 2016), ki ima veliko zagovornikov in nasprotnikov. Pri utemeljevanju priznanja za imenitne strokovne dosežke Exnerja je Ameriško psihološko združenje (1998) Rorschachov test opisalo kot verjetno najboljše kadarkoli izdelano psihometrično orodje in tudi nekateri drugi menijo, da gre za psihološki rentgenski test (glej Brown, 1992; Piotrowski, 1980). Po drugi strani pa je test označen kot kvaziznanost (npr. glej Fontan & Andronikof, 2017; Wood, Nezworski, Lilienfeld, & Garb, 2008), njegova uporaba pa je kritizirana tako v klinični psihologiji (npr. Huberty, 2019; Hunsley & Bailey, 2001; Lilienfeld, 2015) kot tudi v sodni oz. forenzični psihologiji, predvsem zaradi nezadovoljivih

---

³ Ko govorimo o zanesljivosti testa, je treba vedeti, da je test lahko izredno zanesljiv (pri ponovnem merjenju dobimo zelo podobne rezultate), a še vedno to nujno ne pomeni, da so njegove meritve veljavne. Povedano drugače, s testom lahko večkrat izmerimo skoraj isto (je zelo zanesljiv), a to ne pomeni, da meri tisto, kar naj bi meril (meritve so neveljavne).

psihometričnih lastnosti (npr. Wood, Nezworski, Stejskal, & McKinzey, 2001, Garb, 1999). Kljub temu so pregledi prakse forenzičnih psihologov v ZDA razkrili, da je bil Rorschachov test najbolj uporabljan projekcijski test, saj je 36 % psihologov poročalo, da ga redno uporabljajo (glej Archer, Buffington-Vollum, Vauter Strendy, & Handel, 2006). Novejše raziskave v ZDA kažejo, da je pogostost uporabe Rorschacha padla na 20 % (Viljoen, McLachlan, & Vincent, 2010) ali celo na 3 % (Neal & Grisso, 2014). Rorschach v drugih državah verjetno nikoli ni bil tako sprejet kot v ZDA. V Avstraliji npr. so ugotovili, da je bil uporabljen bistveno redkeje kot drugi testi (Wechslerjeva lestvica inteligentnosti je imela uravnoteženo vrednost uporabe 141 in MMPI-2 98, medtem ko je bila vrednost pri Rorschachu zgolj 23) (glej Martin, Allan & Allan, 2001).

Predhodno omenjene pomanjkljivosti Rorschacha sprožajo vprašanje, v kolikšni meri lahko psihologi z njegovo uporabo sodiščem priskrbijo objektivne, relevantne in zanesljive podatke (glej Erickson et al., 2007; Iudici, Salvini, Faccio, & Castelnuovo, 2015; Neal, Slobogin, Saks, Faigman, & Geisinger, 2019). Uporabniki Rorschacha bi verjetno težko dokazali, da z uporabo testa preprečujejo nastanek predvidljive in nepotrebne škode, ki jo lahko povzročijo ocenjevanim osebam, kot se je to zgodilo v sodnem primeru *F v Hungary* (2018), kjer je bil pritožnik zaradi uporabe projekcijskih testov izpostavljen tveganju, da je vrnjen v državo, kjer ga lahko preganjajo zaradi spolne usmerjenosti.

Uporaba Rorschacha je problematična tudi zato, ker je v medijih in drugih objavljenih publikacijah na voljo veliko informacij o testu. Če v spletni brskalnik vnesemo besedo Rorschach, dobimo kar 20.500.000 zadetkov. Test ima tudi svojo spletno stran na Wikipediji⁴, na kateri najdemo navedene najbolj pogosto odgovore, ki so povzeti po Weiner (2003) in Weiner & Greene (2007). Schultz in Loving (2012) sta ugotovila, da je med vsemi informacijami na internetu 19 % takšnih, ki neposredno ogrožajo rezultate testiranja. Schultz in Brabender (2013) sta raziskala v kolikšni meri vplivajo podatki, ki so objavljeni na Wikipedijini strani na rezultate testiranja populacije, ki nima duševnih težav. Udeležence raziskave so prosili, da se vedejo kot starši, ki želijo skrbništvo nad otroki in naj zato podajajo zavajajoče odgovore, ki jih prikažejo v bolj pozitivni luči. Rezultati raziskave so pokazali, da so informirani udeleženci na testu ustvarili bolj zaželeno, pozitivno osebnostno podobo kot kontrolna skupina, ki o testu ni bila informirana. Vpliv informiranosti pa se ni ponovil pri raziskavi, kjer so sodelovali psihiatrični bolniki (Hartmann & Hartmann, 2014) in osebe zaprte zaradi nasilnih kaznivih dejanj (Nørbech et al., 2016). Psihiatričnim bolnikom,

---

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Rorschach_test

ki so bili informirani o testu, se ni uspelo predstaviti kot, da so duševno neproblematični, so pa bili zmožni prikriti provokativne, agresivne in dramatične odzive (Hartmann & Hartmann, 2014).

Raba Rorschacha ogroža kredibilnost stroke in spodkopava zaupanje, ki ga imajo v psihologijo sodišča, odvetniki in javnost. To dokazujejo pripombe sodnikov v sodni zadevi *F v Hungary* (2018) in odvetnikov (npr. Ferreira & Venturi, 2018) ter novinarjev uglednih medijev, kot so *New York Times* (Goode, 2001), *New Scientist* (Wilson, 2020) in *BBC News* (2012).

Pri Rorschachu posebno pozornost vzbuja tudi to, da osebe, ki izvajajo testiranje, pogosto ponavljajo pozive, s katerimi želijo pridobiti bolj izčrpne odgovore od ocenjevanih oseb. To lahko privede do tega, da izvedenec pripiše negativne lastnosti osebi, ki ne poda dovolj odgovorov oz. odzivov (glej Exner, 2008). V kontekstu sodnega ocenjevanja osebnosti lahko takšno prigovarjanje k dajanju dodatnih odgovorov pripelje do občutkov siljenja oz. prisile, saj so izvedenci zaznani kot avtoritativne osebe, ki odločajo o usodi ocenjevane osebe. Zato je pomembno, da so sodniki v primeru *F v Hungary* (2018) ugotovili, da pristanek na sodno ocenjevanje primeru uporabe Rorschacha ne more biti prostovoljen.

Razprava

Sodni primer *F v Hungary* (2018) izvedence opozarja, kakšen vpliv lahko ima njihovo delo na pravice in interese ljudi, zaradi česar je razumljivo, da odvetniki in sodišča kritično presojujejo ugotovitve izvedencev. Zato morajo psihologi uporabljati le teste, ki lahko prestanejo kritične preizkuse kakovosti, tako s strani kolegov kot tudi odvetnikov. Lahko bi obžalovali, da sodniki v primeru *F v Hungary* (2018) niso določili jasnih standardov, ki bi jih lahko uporabljali za odločanje o verodostojnosti testov, a ta odločitev pomeni priložnost za stroko, da izoblikuje in objavi nabor splošno sprejetih standardov, na katere bi se lahko sklicevali tako psihologi kot odvetniki, ko bi ocenjevali sprejemljivost psihološkega testa. Verjamemo, da večina psihologov pri sodnem ocenjevanju osebnosti, ko izbira teste ali podatke, zavedno ali nezavedno uporablja standarde, ki so predstavljeni v tem članku. Nekaterih podrobnosti namerno nismo dodali v članek, kot npr. kolikšna mora biti retestna veljavnost testov. Prvič zato, ker je to bolj primerno po opravljeni razpravi med sodnimi psihologi, drugič pa zato, ker imajo sodišča pri odločanju o sprejemljivosti izvedenskih

dokazov vedno diskrecijsko pravico. Zato sodišča ne bi bila zavezana psihološkim standardom in drugim strokovno psihološkim pravilom. Kljub temu pa bodo sodišča in odvetniki najverjetneje pretehtali in upoštevali splošno sprejete psihološke standarde in smernice.

Predlagani standardi so namenjeni predvsem presoji sodne primernosti novejših teorij, tehnik in testov. Ti standardi zato otežujejo presojo sprejemljivosti že uveljavljenih in dobro raziskanih testov, kot je npr. Rorschach, a presoja z omenjenimi standardi je vendarle mogoča. Glavni problem Rorschacha je, da nima teoretičnih temeljev, ki bi bili podprti z raziskovalnimi dokazi (npr. Krishnamurthy et al., 2011) in da je bolj kot na znanosti utemeljen na subjektivnem zdravorazumskem razmišljanju. Exnerjeva (2008) prizadevanja in prizadevanja drugih, da razvijajo norme in usposablajo ocenjevalce, ne morejo biti nadomestilo za manjkajoče raziskovalno potrjeno teoretične temelje (President's Council of Advisors on Science and Technology, 2016) in taka prizadevanja tudi nasprotujejo sodobnim zahtevam po uporabi raziskovalno potrjenih ocenjevalnih metod (glej Stewart & Chambless, 2007).

Naslednja velika težava Rorschacha je konstruktna veljavnost Exnerjevega sistema ocenjevanja (CS), saj testa, ki ne meri tistega, kar naj bi meril, ne smemo uporabljati pri sodnem ocenjevanju. Groth-Marnat in Wright (2016) sta ugotovila, da ima Rorschach srednjo veljavnost, ki sega od 0,30 do 0,50, vendar pa je težko potegniti zaključke o veljavnosti Exnerjevega sistema, saj veliko komponent ali kazalnikov sistema še ni dovolj raziskanih, veljavnost tistih, ki so raziskani, pa je sporna (Garb, Wood, Lilienfeld, & Nezworski, 2005). Izvedenci tako težko upravičijo uporabo Exnerjevega sistema (CS) in to tudi zato, ker ne omogoča ugotavljanja načina odzivanja (zavajanja), pri čemer raziskave opozarjajo, da je Rorschachov test možno prevarati s pretvarjanjem (Perry & Kinder, 1990).

Uporaba Rorschacha je pri izvedenstvu vprašljiva tudi zaradi (re)testne zanesljivosti testa, ki sega od 0,27 do 0,94 (glej Meyer, 1997). Upoštevati moramo namreč, da gre pri sodnem ocenjevanju osebnosti za testiranje v okoliščinah visokega tveganja za blaginjo ocenjevanih oseb in težave z (ne)zanesljivostjo lahko tudi pojasnijo, zakaj se mnenja uporabnikov Rorschacha razlikujejo (glej Guarnera, Murrie, & Boccaccini, 2017). Rorschach zadošča standardu o razpoložljivosti priročnika, saj Exnerjeva (2008) publikacija nudi večino potrebnih informacij v zvezi z njegovim sistemom ocenjevanja (CS).

Velika ovira za vsakogar, ki namerava uporabiti Rorschacha pri sodnem ocenjevanju, je dvom o etični primernosti njegove uporabe. Test ni splošno oz. mednarodno sprejet med

sodnimi psihologi (npr. Archer, Wheeler, & Vauter, 2016). Psihologi, ki želijo uporabiti Rorschacha, morajo sodišču povedati, da je test zelo sporen in ni splošno sprejet v stroki (Lilienfeld et al., 2000), vendar je malo verjetno, da bodo to naredili.

Pregled dokaznih strokovnih gradiv kaže, da Rorschach ne omogoča pridobivanja objektivnih, relevantnih in zanesljivih podatkov in psihologi, ki ga uporabljajo, ne morejo izključiti, da z njegovo uporabo ne povzročajo škode, ki je sicer predvidljiva in bi se ji dalo izogniti. Standardiziranost testa je nezadostna in posebno skrb vzbuja dejstvo, da test ne vključuje metode, ki bi omogočala ugotavljanje zavajanje ali pretvarjanje. Uporaba Rorschacha pri sodnem ocenjevanju pomeni grožnjo verodostojnosti celotne stroke in lahko prispeva k nesorazmernemu kršenju avtonomnosti preiskovanih oseb. Splošen zaključek je, da navkljub popularnosti Rorschacha v nekaterih državah (glej, Areh, 2020), test ne zadošča standardom, ki so zahtevani za izvedenstvo in psihologi ga ne bi smeli uporabljati pri sodnem ocenjevanju osebnosti (ampak glej Weiner et al., 1996 za nasprotno mnenje).

Če povzamemo, psihologi morajo uporabljati le tiste teste, ki imajo prepričljivo dokazano zanesljivost in veljavnost. Pričakujemo lahko, da bodo z uporabo predlaganih strokovnih standardov postale nezadostne tudi druge pogosto uporabljene tehnike za sodno ocenjevanje. Standardi vsekakor niso nepotrebno strogi, saj če psihologi pričakujejo, da jim bo javnost in še posebej pravni strokovnjaki zaupali, potem morajo zagotoviti uporabo testov in tehnik, ki so vredne zaupanja in ne kršijo človekovih pravic ocenjevanih oseb. V sodnem primeru *F v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatam* (F v Hungary; 2018) je Sodišče EU odločilo, da je izvedensko mnenje sprejemljivo le, če je utemeljeno na zanesljivih metodah, ki izpolnjujejo standarde mednarodne znanstvene skupnosti. Sodišče ni določilo, kateri so ti standardi in tudi ni odločalo o tem, ali so projekcijski testi sprejemljivi. To je lahko posledica zaupanja sodišča v psihologijo, tako kot zaupa tudi drugim znanostim, da bodo izpolnile pričakovanja sodišč. Če stroki to ne bo uspelo, bo sodišče samo postavilo strokovne standarde psihologom, ali pa bo odločilo, da psihološka izvedenska mnenja niso dovolj zanesljiva, da bi lahko bila sprejeta kot znanstveni dokazi.

Zahvala

Avtorji se zahvaljujejo Dr. Mariji Allan za pripombe pri pregledovanju osnutka članka.

Skladnost z etičnimi standardi

Vsi avtorji izjavljamo, da konflikt interesov ne obstaja. V tem članku ni raziskav, ki bi bile opravljene z osebami/udeleženci ali živalmi.

Viri

- Acklin, M. W., McDowell, C. J., Verschell, M. S., & Chan, D. (2000). Interobserver agreement, intraobserver reliability, and the Rorschach comprehensive system. *Journal of Personality Assessment*, 74(1), 15–47.
<https://doi.org/10.1207/s15327752jpa740103>
- Acklin, M. W. (2007). The Rorschach test and forensic psychological evaluations: Psychosis and the insanity defense. In C. B. Gacono & F. B. Evans (Eds.), *The handbook of forensic Rorschach assessment* (pp. 157-174). Routledge.
- Albert, S., Fox, H. M., & Kahn, M. W. (1980). Faking psychosis on the Rorschach: Can expert judges detect malingering? *Journal of Personality Assessment*, 44, 115-119.
- Allan, A. (2013). Ethics in correctional and forensic psychology: Getting the balance right. *Australian Psychologist*, 48(1), 47–56. <https://doi.org/10.1111/j.1742-9544.2012.00079.x>
- Allan, A. (2018). Moral challenges for psychologists working in psychology and law. *Psychiatry, Psychology and Law*, 25(3), 485-499.
<https://doi.org/10.1080/13218719.2018.1473173>
- Allan, A. (2020). Structuring the debate about research ethics in the psychology and law field: An international perspective. *Psychiatry, Psychology and Law*,
<https://doi.org/10.1080/13218719.2020.1742243>
- Allan, A., Dawson, D., & Allan, M. M. (2006). Prediction of the risk of male sexual reoffending in Australia. *Australian Psychologist*, 41(1), 60-68.
<https://doi.org/10.1080/00050060500391886>
- Allan, A., Parry, C. L., Ferrante, A., Gillies, C., Griffiths, C. S., Morgan, F., Smallbone, S. W., Tubex, T., Spiranovic, C., & Wong, S. C. P. (2018). Assessing the risk of Australian Indigenous sexual offenders reoffending: A review of the research literature and court decisions. *Psychiatry, Psychology and Law*, 26(2), 274-294.
<https://doi.org/10.1080/13218719.2018.1504242>
- American Educational Research Association. (2014). Standards for educational and psychological testing. Washington: Author
- American Psychological Association. (1998). Awards for distinguished professional contributions: John E. Exner, Jr. *American Psychologist*, 53(4), 391–392.
<https://doi.org/10.1037/0003-066x.53.4.391>

- American Psychological Association. (2009). *Report of the American Psychological Association Task Force on appropriate therapeutic responses to sexual orientation*. Retrieved from <http://www.apa.org/pi/lgb/publications/therapeutic-resp.html>
- American Psychological Association. (2013). Specialty guidelines for forensic psychology. *American Psychologist*, 68(1), 7-19. <https://doi:10.1037/a0029889>
- Anderson, E., Siegel, E., White, D., & Barrett, L. F. (2012). Out of sight but not out of mind: Unseen affective faces influence evaluations and social impressions. *Emotion*, 12(6), 1210–1221. <https://doi:10.1037/a0027514>
- Anglim, J., Bozic, S., Little, J., & Lievens, F. (2018). Response distortion on personality tests in applicants: Comparing high-stakes to low-stakes medical settings. *Advances in Health Science Education*, 23(2), 311-321. <https://doi:10.31234/osf.io/dpcx6>
- Archer, R. P., Buffington-Vollum, J. K., Vauter Stredny, R., & Handel, R. W. (2006). A survey of psychological test use patterns among forensic psychologists. *Journal of Personality Assessment*, 87(1), 84-94. https://doi:10.1207/s15327752jpa8701_07
- Archer, R. P., Wheeler, E. M. A., & Vauter, R. A. (2016). Empirically supported forensic assessment. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 23(4), 348-364. <https://doi:10.1111/cpsp.12171>
- Areh, I. (2020). Forensic assessment may be based on common sense assumptions rather than science. *International Journal of Law and Psychiatry*, 71. Online copy. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2020.101607>
- Australian Psychological Society. (2013). Ethical guidelines for psychological practice in forensic contexts. Author, available at <https://www.psychology.org.au/for-members/resource-finder/resources/ethics/Ethical-guidelines-psychological-practice-forensic>.
- Australian Psychological Society. (2014). Ethical guidelines for psychological assessment and the use of psychological tests. Author. <https://www.psychology.org.au/for-members/resource-finder/resources/ethics/>
- Barchard, K. A., Grob, K. E., & Roe, M. J. (2017). Is sadness blue? The problem of using figurative language for emotions on psychological tests. *Behavior Research Methods*, 49(2), 443–456. <https://doi:10.3758/s13428-016-0713-5>
- Bartell, S. S., & Solanto, M. V. (1995). Usefulness of the Rorschach Inkblot Test in Assessment of Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Perceptual and Motor Skills*, 80(2), 531-541. <https://doi.org/10.2466/pms.1995.80.2.531>
- BBC News (2012, July 25). What’s behind the Rorschach inkblot test? BBC News. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/magazine-18952667>
- Beck, D. M., Pinsk, M. A., & Kastner, S. (2005). Symmetry perception in humans and macaques. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(9), 405-406. <https://doi:10.1016/j.tics.2005.07.002>

- Beck, S. J. (1937). Some present Rorschach problems. *Rorschach Research Exchange*, 2(1), 15–22. <https://doi.org/10.1080/08934037.1937.10381217>
- Beecher-Monas, E. (1998). Blinded by science: How judges avoid the science in scientific evidence. *Temple Law Review*, 71, 55-102.
- Bornstein, R. F., & Masling, J. M. (Eds.), (2005). *The LEA series in personality and clinical psychology. Scoring the Rorschach: Seven validated systems*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Bow, J. N., Gould, J. W., Flens, J. R., & Greenhut, D. (2006). Testing in child custody evaluations—Selection, usage, and Daubert admissibility: A survey of psychologists. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 6(2), 17–38. https://doi.org/10.1300/j158v06n02_02
- Brown, J. (1992). *The definition of a profession: The authority of metaphor in the history of intelligence testing, 1890-1930*. Princeton University Press.
- Carlson, C. R., Kula, M. L., & St. Laurent, C. M. (1997). Rorschach revised DEPI and GDI with inpatient major depressives and borderline personality disorder with major depression: Validity issues. *Journal of Clinical Psychology*, 53(1), 51-58. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1097-4679\(199701\)53:1%3C51::aid-jclp7%3E3.0.co;2-y](https://doi.org/10.1002/(sici)1097-4679(199701)53:1%3C51::aid-jclp7%3E3.0.co;2-y)
- Cartwright, A., & Roach, J. (2016). Fraudulently claiming following a road traffic accident: A pilot study of UK residents’ attitudes. *Psychiatry, Psychology and Law*, 23(3), 446-461. <https://doi.org/10.1080/13218719.2015.1080148>
- Cartwright, A., Roach, J., & Armitage, R. (2018). Mission impossible? Assessing the veracity of a mental health problem as result of a road traffic accident: A preliminary review of UK experts’ practices. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 30(1), 89–111. <https://doi.org/10.1080/14789949.2018.1502338>
- Cerney, M. S. (1990). The Rorschach and traumatic loss: Can the presence of traumatic loss be detected from the Rorschach? *Journal of Personality Assessment*, 55, 781-789. <https://doi.org/10.1080/00223891.1990.9674112>
- Cooke, G., & Norris, D. M. (2011). Child custody and parental fitness. In E. Y. Drogin, F. M. Dattilio, R. L., Sadoff, & T. G. Gutheil (Eds.), *Handbook of Forensic Assessment: Psychological and Psychiatric Perspectives* (pp. 433-458). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118093399>
- Costello, R. M. (1998). Psychometric definition of Rorschach determinant component structure. *European Journal of Psychological Assessment*, 14(2), 116-123. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.14.2.116>
- Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, 509 U.S. 579 (1993). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/509/579/>
- Dawes, R. M. (1996). *House of cards: Psychology and psychotherapy built on myth*. The Free Press.

- Delavari, M., Shairi, M., & Asghari-Moghadam, M. (2013). Role of culture and gender in Rorschach findings in 9 year old Iranian children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 84, 1565–1570. <https://doi:10.1016/j.sbspro.2013.06.789>
- Dimsdale, J. E. (2015). Use of Rorschach tests at the Nuremberg war crimes trial: A forgotten chapter in history of medicine. *Journal of Psychosomatic Research*, 78(6), 515–518. <https://doi:10.1016/j.jpsychores.2015.04.001>
- Dunn, J. C., & Kirsner, K. (1989). Implicit memory: Task or process? In S. Lewandowsky, J. C. C. Dunn, & K. Kirsner (Eds.), *Implicit memory: Theoretical issues* (pp. 17-31). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Edmond, G. (2012). Is Reliability Sufficient? The Law Commission and Expert Evidence in International and Interdisciplinary Perspective (Part 1). *The International Journal of Evidence & Proof*, 16(1), 30–65. <https://doi:10.1350/ijep.2012.16.1.391>
- Elhai, J. D., Kinder, B. N., & Frueh, B. C. (2004). Projective assessment of malingering. In M. J. Hilsenroth, D. L. Segal, & M. Hersen (Eds.), *Comprehensive Handbook of Psychological Assessment, Volume 2: Personality Assessment* (pp. 553-561). John Wiley & Sons.
- Erickson, S. K., Lilienfeld, S. O., & Vitacco, M. J. (2007). Failing the burden of proof: The science and ethics of projective tests in custody evaluations. *Family Court Review*, 45(2), 185–192. <https://doi:10.1111/j.1744-1617.2007.00138.x>
- European Federation of Psychologists Associations. (2005). Meta-code of ethics. Retrieved 12 February from <http://www.efpa.eu/ethics/ethical-codes>
- Exner, J. E. (1969). *The Rorschach systems*. Grune and Statton.
- Exner, J. E. (1974). *The Rorschach: A comprehensive system*. John Wiley & Sons.
- Exner, J. E. (1995). *Issues and methods in Rorschach research*. Erlbaum.
- Exner, J. E. (2000). *A primer for Rorschach interpretation*. Rorschach Workshops.
- Exner, J. E. (2003). *The Rorschach: A comprehensive system, Vol. 1* (4th ed.). John Wiley and Sons. <https://doi:10.1177/0734282905285790>
- Exner, J. E. (2008). *A Rorschach workbook for the comprehensive system* (5th ed.). Rorschach Workshops.
- F v Bevándorlási és Állampolgársági Hivata. (2018). CJEU Case C-473/416). Available at <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198766&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=865294>
- Faigman, D. L. (1995). The evidentiary status of social science under Daubert: Is it "scientific," "technical," or "other" knowledge? *Psychology, Public Policy, and Law*, 1(4), 960-979. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.1.4.960>
- Ferguson, C. J., & Heene, M. (2012). A vast graveyard of undead theories: Publication bias and psychological science's aversion to the null. *Perspectives on Psychological Science*, 7(6), 555-561. <https://doi:10.1177/1745691612459059>

- Ferreira, N., & Venturi, D. (2018). Testing the untestable: The CJEU's decision in Case C-473/16, F v. Bevándorlási És Állampolgársági Hivatal (June 28, 2018). European Database of Asylum Law. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3204321>.
- Finn, S. E. (1996). Assessment Feedback Integrating MMPI-2 and Rorschach Findings, *Journal of Personality Assessment*, 67(3), 543-557. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6703_10
- Fleiss, J. L., Levin, B., & Cho Paik, M. (2003). *Statistical methods for rates & proportions* (3rd ed.). John Wiley & Sons.
- Fontan, P., & Andronikof, A. (2017). Complexity, pseudoscience and Rorschach performance assessment system. *Clinical and Experimental Psychology*, 2(4), 1-5. <https://doi:10.4172/2471-2701.1000145>
- Frank, G. (1993). Socioeconomic status and the Rorschach: *Psychological Reports*, 74(1), 95-98. <https://doi:10.2466/pr0.1994.74.1.95>
- Freckelton, I. (2019). *Expert evidence: Law, practice, procedure and advocacy*. Thomson Reuters.
- Freud, S. (1911). Psycho-analytic notes on an autobiographical account of a case of paranoia (dementia paranoides). In: *Standard edition of the complete works of Sigmund Freud*, Vol. 12 (trans. by J. Strachey, pp. 9–79). Hogarth.
- Frueh, B. C., & Kinder, B. N. (1994). The susceptibility of the Rorschach Inkblot Test to malingering of combat-related PTSD. *Journal of Personality Assessment*, 62, 280-298. https://doi:10.1207/s15327752jpa6202_9
- Frye v United States 293 F 1013 (DC Cir). (1923).
- Garb, H. N. (1999). Call for a moratorium on the use of the Rorschach Inkblot Test in clinical and forensic settings. *Assessment*, 6(4), 313–318. <https://doi:10.1177/107319119900600402>
- Garb, H. N., Florio, C. M., & Grove, W. M. (1998). The Validity of the Rorschach and the Minnesota Multiphasic Personality Inventory: Results from meta-analyses. *Psychological Science*, 9, 402-404. <https://doi:10.1111/1467-9280.00075>
- Garb, H. N., Lilienfeld, S. O., & Fowler, K. A. (2016). Psychological assessment and clinical judgment. In J. E. Maddux & B. A. Winstead (Eds.), *Psychopathology: Foundations for a contemporary understanding* (4th ed., pp. 111-126). New York, NY, US: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Garb, H. N., Lilienfeld, S. O., & Fowler, K. A. (2020). Psychological assessment and clinical judgment. In J. E., Maddux, & B. A. Winstead (Eds.). *Psychopathology: Foundations for a contemporary understanding* (5th ed., pp. 125-140). Routledge/Taylor & Francis Group.

- Garb, H. N., Wood, J. M., Lilienfeld, S. O., & Nezworski, M. T. (2005). Roots of the Rorschach controversy. *Clinical Psychology Review, 25*(1), 97–118. <https://doi:10.1016/j.cpr.2004.09.002>
- Garb, H. N., Wood, J. M., Nezworski, M. T., & Lilienfeld, S. O. (2003). The Rorschach inkblot test, fortune tellers, and cold reading. *Skeptical Inquirer, 27*(4), 29-34.
- Giromini, L., Viglione, D. J., Zennaro, A., & Cauda, F. (2017). Neural activity during production of Rorschach responses: An fMRI study. *Psychiatry Research: Neuroimaging, 262*, 25–31. <https://doi:10.1016/j.psychresns.2017.02.001>
- Goode, E. (2001). What’s in an Inkblot? Some says, not much. *The New York Times*, 20 February 2001.
- Gould, A. (2019, 4 June). The gay test: Medicalisation and queer asylum seekers <http://www.emahumanrights.org/2019/06/04/the-gay-test-medicalisation-and-queer-asylum-seekers/>
- Gould, J. W., Martindale, D. A., & Flens, J. R. (2013). *Responsible use of psychological tests: Ethical and professional practice concerns*. Oxford Handbooks Online. <https://doi:10.1093/oxfordhb/9780199796304.013.0011>
- Grisso, T. (1986). *Evaluating competencies: Forensic assessments and instruments*. Plenum Press.
- Grossman, L., Wasyliv, O., Benn, A., & Gyoerkoe, K. (2002). Can sex offenders who minimize on the MMPI conceal psychopathology on the Rorschach? *Journal of Personality Assessment, 78*, 484-501. https://doi:10.1207/S15327752JPA7803_07
- Groth-Marnat, G., & Wright, A. J. (2016). *Handbook of psychological assessment* (6th ed.). Wiley.
- Guarnera, L. A., Murrie, D. C., & Boccaccini, M. T. (2017). Why do forensic experts disagree? Sources of unreliability and bias in forensic psychology evaluations. *Translational Issues in Psychological Science, 3*(2), 143–152. <https://doi:10.1037/tps0000114>
- Gurley, J. R. (2017). *Essentials of Rorschach Assessment: Comprehensive System and R-PAS*. John Wiley & Sons.
- Hamel, M., Shaffer, T. W., & Erdberg, P. (2000). A study of nonpatient pre-adolescent Rorschach protocols. *Journal of Personality Assessment, 75*, 280-294. https://doi:10.1207/S15327752JPA7502_8
- Harrower, M. (1976). Rorschach records of the Nazi war criminals: An experimental study after thirty years. *Journal of Personality Assessment, 40*(4), 341–351. https://doi:10.1207/s15327752jpa4004_1
- Hartmann, E., & Hartmann, T. (2014). The impact of exposure to internet-based information about the Rorschach and the MMPI-2 on psychiatric outpatients’ ability to simulate

- mentally healthy test performance. *Journal of Personality Assessment*, 96, 432–444. <https://doi.org/10.1080/00223891.2014.882342>
- Haynes, S. N., & Lench, H. C. (2003). Incremental validity of new clinical assessment measures. *Psychological Assessment*, 15(4), 456–466. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.15.4.456>
- Heilbrun, K. (1992). The role of psychological testing in forensic assessment. *Law and Human Behavior*, 16(3), 257-272. <https://doi.org/10.1007/BF01044769>
- Hibbard, S. (2003). A critique of Lilienfeld et al.'s (2000) "The scientific status of projective techniques". *Journal of Personality Assessment*, 80(3), 260–271. https://doi.org/10.1207/S15327752JPA8003_05
- Hiller, J. B., Rosenthal, R., Bornstein, R. F., Berry, D. T. R., & Brunell-Neuleib, S. (1999). A comparative meta-analysis of Rorschach and MMPI validity. *Psychological Assessment*, 11(3), 278-296. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.11.3.278>
- Huberty, T. (2019). Depression. In S. Hupp (Ed.), *Pseudoscience in Child and Adolescent Psychotherapy: A Skeptical Field Guide* (pp. 124-139). Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316798096.011
- Hunsley, J., & Bailey, J. M. (1999). The clinical utility of the Rorschach: Unfulfilled promises and an uncertain future. *Psychological Assessment*, 11(3), 266–277.
- Hunsley, J., & Bailey, J. M. (2001). Whither the Rorschach? An analysis of the evidence. *Psychological Assessment*, 13(4), 472-485. doi:10.1037/1040-3590.13.4.472
- Hunsley, J., & Meyer, G. (2003). The incremental validity of psychological testing and assessment: Conceptual, methodological and statistical issues. *Psychological Assessment*, 15, 446-455.
- Hunsley, J., Lee, C. M., Wood, J. M., & Taylor, W. (2015). Controversial and questionable assessment techniques. In S. O. Lilienfeld, S. Y. Lynn, & J. M. Lohr (Eds.), *Science and pseudoscience in clinical psychology* (pp. 42-82). The Guilford Press.
- Hupka, R. B., Zaleski, Z., Otto, J., Reidl, L. & Tarabrina, N. V. (1997). The colours of anger, envy, fear, and jealousy: A cross-cultural study. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 28(2), 156–71.
- International Test Commission. (2013). International guidelines for test use. Retrieved from https://www.intestcom.org/files/guideline_test_use.pdf
- Iudici, A., Salvini, A., Faccio, E., & Castelnuovo, G. (2015). The clinical assessment in the legal field: An empirical study of bias and limitations in forensic expertise. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01831>
- Kaplan, R. M., & Saccuzzo, D. P. (2017). *Psychological testing: Principles, applications, and issues* (9th ed.). Cengage Learning.

- Kingery, L. R. (2004). The psychological correlates of asymmetric cerebral activation. (Doctoral dissertation). Available from Dissertation and Theses database. (UMI No. 3104637).
- Kleckner, I. R., Zhang, J., Touroutoglou, A., Chanes, L., Xia, C., Simmons, W. K., ... Feldman Barrett, L. (2017). Evidence for a large-scale brain system supporting allostasis and interoception in humans. *Nature Human Behaviour*, *1*(5), 0069. doi:10.1038/s41562-017-0069
- Krishnamurthy, R., Archer, R. P., & Groth-Marnat, G. (2011). The Rorschach and performance-based assessment. In T. M. Harwood, L. E. Beutler, & G. Groth-Marnat (Eds.), *Integrative Assessment of Adult Personality* (3rd ed., pp. 276-328). The Guilford Press.
- Krishnamurthy, R., Archer, R. P., & House, J. J. (1996). The MMPI-A and Rorschach: A failure to establish convergent validity. *Assessment*, *3*(2), 179–191. https://doi:10.1177/107319119600300210
- Kumho Tire Company v Carmichael 566 US 137. (1999). https://www.law.cornell.edu/supct/pdf/97-1709P.ZS
- Leavitt, F., & Labott, S.M. (1996). Authenticity of recovered sexual abuse memories: A Rorschach study. *Journal of traumatic stress*, *9*, 483-496. https://doi.org/10.1002/jts.2490090307
- Lee, D., Reynolds, C. R., & Willson, V. L. (2003). Standardized test administration. *Journal of Forensic Neuropsychology*, *3*(3), 55–81. https://doi:10.1300/J151v03n03_04
- Leoffler, S.N., Myrtek, M., & Peper, M. (2013). Mood-congruent memory in daily life: Evidence from interactive ambulatory monitoring. *Biological Psychology*, *93*(2), 308-315. https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2013.03.002
- Lilienfeld S. O. (2015). Introduction to Special Section on Pseudoscience in Psychiatry. *Canadian journal of psychiatry. Revue canadienne de psychiatrie*, *60*(12), 531–533. https://doi.org/10.1177/070674371506001202
- Lilienfeld, S. O, Wood, J. M., James, & Garb, H. N. (2001). What’s wrong with this picture? *Scientific American*, *284*(5), 80-7. https://doi:10.1038/scientificamerican0501-80
- Lilienfeld, S. O., Wood, J. M., & Garb, H. N. (2000). The scientific status of projective techniques. *Psychological Science in the Public Interest: A Journal of the American Psychological Society*, *1*(2), 27–66. https://doi:10.1111/1529-1006.002
- Lis, A., Parolin, L., Calvo, V., Zennaro, A., & Meyer, G. (2007). The impact of administration and inquiry on Rorschach Comprehensive System protocols in a national reference sample. *Journal of Personality Assessment*, *89*:suppl, S193-200. https://doi:10.1080/00223890701583614
- Loftus, E. F. (2004). Memories of things unseen. *Current Directions in Psychological Science*, *13*(4), 145–147. https://doi:10.1111/j.0963-7214.2004.00294.x

- Marlowe, D. B. (1995). A hybrid decision framework for evaluating psychometric evidence. *Behavioral Sciences, 13*(2), 207-228. <https://doi.org/10.1002/bsl.2370130205>
- Martin, M., Allan, A., & Allan, M. M. (2001). The use of psychological tests by Australian psychologists who do assessments for the courts. *Australian Journal of Psychology, 53*(2), 77-82. <https://doi.org/0.1080/13218710009524981>
- Matlin, M. W. (2012). Pollyanna principle. In R. F. Pohl (Ed.), *Cognitive illusions: A handbook on fallacies and biases in thinking, judgement and memory* (pp. 255-272). Psychology Press.
- Matt, G. E., Vázquez, C., & Campbell, W. K. (1992). Mood-congruent recall of affectively toned stimuli: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review, 12*(2), 227–255. [https://doi:10.1016/0272-7358\(92\)90116-p](https://doi:10.1016/0272-7358(92)90116-p)
- McCann, J.T., & Evans, F.B. (2008). Admissibility of the Rorschach. In C.B. Gacono, F.B. Evans, N. Kaser-Boyd and L.A. Gacono (Eds.), *The Handbook of Forensic Rorschach Assessment* (pp. 55-78). Routledge.
- Meisner, J.S. (1984). Susceptibility of Rorschach depression correlates to malingering. (Doctoral dissertation, California School of Professional Psychology, 1983). *Dissertation Abstracts International, 45*, 3951B.
- Melton, G. B., Pertrila, J., Poythress, N. G., Slobogin, C., Otto, R. K., Mossman, D., & Condie, L. O. (2018). *Psychological evaluations for the courts: A handbook for mental health professionals and lawyers* (4th ed.). Guilford Press.
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: Validation of inferences from persons' responses and performances as scientific inquiry into score meaning. *American Psychologist, 50*(9), 741–749. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.50.9.741>
- Meyer, G. J. (1997). Assessing reliability: Critical corrections for a critical examination of the Rorschach Comprehensive System. *Psychological Assessment, 9*(4), 480–489. <https://doi:10.1037/1040-3590.9.4.480>
- Meyer, G. J. (2017). What Rorschach performance can add to assessing and understanding personality. *International Journal of Personality Psychology, 3*(1), 36–49.
- Meyer, G. J., Giromini, L., Viglione, D. J., Reese, J. B., & Mihura, J. L. (2015). The association of gender, ethnicity, age, and education with Rorschach scores. *Assessment, 22*(1), 46–64. <https://doi:10.1177/1073191114544358>
- Meyer, G. J., Viglione, D. J., & Mihura, J. L. (2017). Psychometric foundations of the Rorschach performance assessment system (R-PAS). In R. E. Erard & F. B. Evans (Eds.), *The Rorschach in Multimethod Forensic Assessment: Conceptual Foundations and Practical Applications* (pp. 23-91). Routledge.
- Meyer, G. T., Erdberg, P., & Shaffer, T. W. (2007). Towards international normative reference data for Comprehensive System. *Journal of Personality Assessment, 89* (Special edition), S201-S216.

- Mihura, J. L., Meyer, G. J., Bombel, G., & Dumitrascu, N. (2015). Standards, accuracy, and questions of bias in Rorschach meta-analyses: Reply to Wood, Garb, Nezworski, Lilienfeld, and Duke (2015). *Psychological Bulletin*, *141*, 250–260. <https://doi.org/10.1037/a0038445>
- Mihura, J. L., Meyer, G. J., Dumitrascu, N., & Bombel, G. (2013). The validity of individual Rorschach variables: Systematic reviews and meta-analyses of the comprehensive system. *Psychological Bulletin*, *139*(3), 548–605. <https://doi:10.1037/a0029406>
- Miller, D. N., & Nickerson, A. B. (2006). Projective assessment and school psychology: Contemporary validity issues and implications for practice. *The California School Psychologist*, *11*(1), 73–84. <https://doi:10.1007/bf03341117>
- Mittenberg, W., Patton, C., Canyock, E. M., & Condit, D. (2002). Base rates of malingering and symptom exaggeration. *Journal of Clinical and Experimental Neuropsychology*, *24*, 1094-1102.
- Mustac v Medical Board of Western Australia [2007] WASCA 156. Available at <http://decisions.justice.wa.gov.au/supreme/supdcsn.nsf/judgment.xsp?documentId=35E998F6467030A248256EDF000D50B7&action=openDocument> National Council on Measurement in Education. (2014). Standards for Educational and Psychological Testing (Standards). Author. <https://www.ncme.org/publications/testing-standards>
- Neal, T. M. S., & Grisso, T. (2014). Assessment practices and expert judgment methods in forensic psychology and psychiatry: An international snapshot. *Criminal Justice and Behavior*, *41*, 1406–1421. <https://doi:10.1177/0093854814548449>
- Neal, T. M. S., Slobogin, C., Saks, M. J., Faigman, D. L., & Geisinger, K. F. (2019). Psychological assessments in legal contexts: Are courts keeping “junk science” out of the courtroom? *Psychological Science in the Public Interest*, *20*(3), 135–164. <https://doi:10.1177/1529100619888860>
- Nørbech, P. C. B., Fodstad, L., Kuisma, I., Lunde, K. B., & Hartmann, E. (2016). Incarcerated violent offenders’ ability to avoid revealing their potential for violence on the Rorschach and the MMPI-2. *Journal of Personality Assessment*, *98*(4), 419-429. <https://doi:10.1080/00223891.2015.1129613>
- Nosek, B. A., Spies, J. R., & Motyl, M. (2012). Scientific utopia II: Restructuring incentives and practices to promote truth over publishability. *Perspectives on Psychological Science*, *7*, 615-631. <https://doi:10.1177/1745691612459058>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. C. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Otgaar, H., Howe, M. L., Patihis, L., Merckelbach, H., Lynn, S. J., Lilienfeld, S. O., & Loftus, E. F. (2019). The return of the repressed: The persistent and problematic claims of long-forgotten trauma. *Perspectives on Psychological Science*, *14*, 1072–1095. <https://doi:10.1177/1745691619862306>

- Otten, M., Seth, A. K., & Pinto, Y. (2017). A social Bayesian brain: How social knowledge can shape visual perception. *Brain and Cognition, 112*, 69–77. <https://doi.org/10.1016/j.bandc.2016.05.002>
- Overton, M.N. (1984). An examination of naïve and role informed faking in Rorschach performance. (Doctoral dissertation, University of Tennessee, 1984). *Dissertation Abstracts International, 45*, 683B.
- Parker, K. (1983). A meta-analysis of the reliability and validity of the Rorschach. *Journal of Personality Assessment, 47*(3), 227–231. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4703_1
- Parker, K. C., Hanson, R. K., & Hunsley, J. (1988). MMPI, Rorschach, and WAIS: A meta-analytic comparison of reliability, stability, and validity. *Psychological Bulletin, 103*(3), 367–373. doi:10.1037/0033-2909.103.3.367
- Paulson, K. L., Straus, E., Bull, D. M., MacArthur, S. K., DeLorme, J., & Dalenberg, C. J. (2019). Knowledge and views of psychological tests among psychiatrists and psychologists. *Journal of Forensic Psychology Research and Practice, 19*, 112–127. <https://doi.org/10.1080/24732850.2018.1546071>
- Perry, G. G., & Kinder, B. N. (1990). The susceptibility of the Rorschach to malingering: A critical review. *Journal of Personality Assessment, 54*(1&2), 47-57. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5401&2_5
- Perry, W., McDougall, A., & Viglione Jr., D. (1995). A five-year follow-up on the temporal stability of the Ego Impairment Index. *Journal of Personality Assessment, 64*(1), 112–118. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6401_7
- Piotrowski, Z. A. (1980). CPR: The psychological x-ray in mental disorders. In J. B. Sidowski, J. H. Johnson, & T. A. Williams (Eds.), *Technology in mental health care delivery systems* (pp. 85-108). Ablex Publishing.
- Popper, K. R. (1989). *Conjectures and refutations: The growth of scientific knowledge* (5th ed.). Harper & Row.
- Post, M. W. (2016). What to do with “moderate” reliability and validity coefficients? *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation, 97*(7), 1051–1052. <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2016.04.001>
- President’s Council of Advisors on Science and Technology (2016). Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods. (2016, December 13). Retrieved 28 May 2019, from SciPol website: <http://scipol.duke.edu/content/forensic-science-criminal-courts-ensuring-scientific-validity-feature-comparison-methods>
- Rice, M. R., & Harris, G. T. (2005). Comparing effect sizes in follow-up studies: ROC area, Cohen's *d* and *r*. *Law and Human Behavior, 29*(5), 615-620. <https://doi.org/10.1007/s10979-005-6832-7>
- Rorschach, H. (1921/1951). *Psychodiagnostics* (5th ed.). Verlag Hans Huber.

- Rothstein, H. R., Sutton, A. J., & Borenstein, M. (2005). Publication bias in meta-analysis. In H. R. Rothstein, A. J. Sutton, & M. Borenstein (Eds.), *Publication bias in meta-analysis: Prevention, assessment and adjustments* (pp. 1-7). Wiley.
- Ruscio, J. (2000). The role of complex thought in clinical prediction: Social accountability and the need for cognition. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 68*(1), 145–154. <https://doi:10.1037/0022-006x.68.1.145>
- Schott, G. D. (2014). Revisiting the Rorschach inkblots: from iconography and psychology to neuroscience. *Journal of Neurology, Neurosurgery, and Psychiatry, 85*(6), 699–706. <https://doi:10.1136/jnnp-2013-305672>
- Schultz, D. S., & Loving, J. L. (2012). Challenges since Wikipedia: The availability of Rorschach information online and internet users' reactions to online media coverage of the Rorschach-Wikipedia debate. *Journal of Personality Assessment, 94*(1), 73–81. <https://doi:10.1080/00223891.2011.627963>
- Schultz, D. S., & Brabender, V. M. (2013). More challenged since Wikipedia: The effects of exposure to internet information about the Rorschach on selected Comprehensive System variables. *Journal of Personality Assessment, 95*(2), 149-158. <https://doi:10.1080/00223891.2012.725438>
- Seitz, F. C., Andersen, D. O., & Braucht, G. N. (1974). A comparative analysis of Rorschach signs of homosexuality. *Psychological Reports, 35*(3), 1163–1169. <https://doi:10.2466/pr0.1974.35.3.1163>
- Sewell, K. W. & Helle, A. C. (2018). Dissimulation on projective measures: An updated appraisal of a very old question. In R. Rogers & S. D. Bender (Eds.), *Clinical Assessment of Malingering and Deception* (pp. 301-313). The Guilford Press.
- Sherman, M. T., Seth, A. K., & Kanai, R. (2016). Predictions shape confidence in right inferior frontal gyrus. *The Journal of Neuroscience, 36*(40), 10323–10336. <https://doi:10.1523/jneurosci.1092-16.2016>
- Siipola, E., & Taylor, V. (1952). Reactions to ink blots under free and pressure conditions. *Journal of Personality, 21*, 22-47.
- Sjöstedt, G., & Grann, M. (2002). Risk assessment: What is being predicted by actuarial prediction instruments? *International Journal of Forensic Mental Health, 1*, 179-183. <https://doi.org/10.1080/14999013.2002.10471172>
- Stenius, J., Lindfors, O., Antikainen, R., Wahlström, J., Sares-Jäske, L., & Knekt, P. (2018). Associations between the Rorschach Ego Impairment Index and measures on intrapsychic and interpersonal functioning. *Open Journal of Psychiatry, 8*, 1-19. <https://doi:10.4236/ojpsych.2018.81001>
- Stewart, R. E., & Chambless, D. L. (2007). Does psychotherapy research inform treatment decisions in private practice? *Journal of Clinical Psychology, 63*, 267–281. <https://doi:10.1002/jclp.20347>

- Steyerberg, E. W. (2009). *Clinical prediction models: A practical approach to development, validation, and updating* (Vol. 1). Springer.
- Sultan, S., Andronikof, A., Réveillère, C., & Lemmel, G. (2006). A Rorschach stability study in a nonpatient adult sample. *Journal of Personality Assessment*, *87*(3), 330–348. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8703_13
- Sundberg, N. D. (1977). *Assessment of Persons*. Prentice Hill.
- Szmukler, G., Everitt, B., & Leese, M. (2012). Editorial: Risk assessment and receiver operating characteristic curves. *Psychological Medicine*, *42*, 895–898. <https://doi.org/10.1017/S003329171100208X>
- Tham, D. S. Y., Sowden, P. T., Grandison, A., Franklin, A., Lee, A. K. W., Ng, M., Park, J., Pang, W., & Zhao, J. (2019). A systematic investigation of conceptual color associations. *Journal of Experimental Psychology: General*. Advance Online Publication. <https://doi.org/10.1037/xge0000703>
- United States v. Hall (1996) 93 F.3d 1337, 1342-43, 7th Cir.).
- Viglione, D. J., & Giromini, L. (2016). The effects of using the international versus Comprehensive System Rorschach norms for children, adolescents, and adults. *Journal of Personality Assessment*, *98*(4), 391–397. <https://doi.org/10.1080/00223891.2015.1136313>
- Viljoen, J. L., McLachlan, K., & Vincent, G. M. (2010). Assessing violence risk and psychopathy in juvenile and adult offenders: A survey of clinical practices. *Assessment*, *17*, 377–395. <https://doi.org/10.1177/1073191109359587>
- Weiner, I. B. (2003). *Principles of Rorschach interpretation*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Weiner, I. B. (2014). *Principles of Rorschach interpretation* (2nd ed.). Routledge.
- Weiner, I. B., & Greene, R. L. (2007). *Handbook of Personality Assessment*. John Wiley & Sons.
- Weiner, I. B., Exner Jr., J. E., & Sciara, A. (1996). Is the Rorschach welcome in the courtroom? *Journal of Personality Assessment*, *67*(2), 422–424. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6702_15
- Wilson, C. (2020). Controversial psychology tests are often still used in US courts. *New Scientist*, 3270 February 2020.
- Wood, J. M., Garb, H. N., Nezworski, M. T., Lilienfeld, S. O., & Duke, M. C. (2015). A second look at the validity of widely used Rorschach indices: Comment on Mihura, Meyer, Dumitrascu, and Bombel (2013). *Psychological Bulletin*, *141*, 236–249. <https://doi.org/10.1037/a0036005>
- Wood, J. M., Lilienfeld, S. O., Garb, H. N., & Nezworski, M. T. (2000). The Rorschach test in clinical diagnosis: A critical review, with a backward look at Garfield (1947). *Journal of Clinical Psychology*, *56*(3), 395–430. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1097-4679\(200003\)56:3<395::AID-JCLP15>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-4679(200003)56:3<395::AID-JCLP15>3.0.CO;2-O)

- Wood, J. M., Nezworski, M. T., & Stejskal, W. J. (1996). The Comprehensive System for the Rorschach: A critical examination. *Psychological Science*, 7(1), 3–10.
<https://doi:10.1111/j.1467-9280.1996.tb00658.x>
- Wood, J. M., Nezworski, M. T., Lilienfeld, S. O., & Garb, H. N. (2008). The Rorschach inkblot test, fortune tellers, and cold reading. In S. O. Lilienfeld, J. Ruscio, & S. J. Lynn (Eds.), *Navigating the mindfield: A user's guide to distinguishing science from pseudoscience in mental health* (p. 145–157). Prometheus Books/Rowman & Littlefield.
- Wood, J. M., Nezworski, M. T., Stejskal, W. J., & McKinzey, R. K. (2001). Problems of the comprehensive system for the Rorschach in forensic settings: Recent developments. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 1(3), 89–103.
https://doi.org/10.1300/J158v01n03_06